

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

XII^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа редовна сесия).

LXVII заседание, вторникъ, 28 януарий 1903 г.

(Открито отъ г. подпредседателя А. Франга, въ 2 ч. и 30 м. слѣдъ пладнѣ.)

Прѣдседателствующъ А. Франга: (Звъни.) Засѣданieto се открива.

Г-нъ секретарь ще прочете поименния списъкъ на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь П. Шоповъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: С. Арсениевъ, Т. Балабановъ, С. Бурмовъ, Д. Вълчевъ, Х. Върбенковъ, И. Гешовъ, И. Гърковъ, Д-ръ Г. Гарговъ, Д. Зографски, К. Калчовъ, А. Капазирски, И. Карастояновъ, Б. Кръстевъ, Г. Кутинчевъ, К. Малевъ, Д. Манчовъ, С. Недевъ, П. Петринъ, С. Савовъ, А. Самоковлийски, Т. Фератовъ, В. Христовъ, М. Хюсенновъ и П. Чаушовъ.)

Прѣдседателствующъ А. Франга: Отъ 187 народни прѣдставители отсъствуватъ 24. Има законното число народни прѣдставители — засѣданieto продължава.

Прѣдседателството има да съобщи на г. г. народнитѣ прѣдставители, че се е разрѣшило 10-дневенъ отпускъ на Ломския народенъ прѣдставител г. С. Арсениевъ.

И. Василевъ: Имамъ да направя едно питане къмъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието. Питането ми се състои въ слѣдующето.

Вчера, подиръ обѣдъ, отидохъ въ Министерството на Търговията и Земледѣлието послѣдствие на едно заявление, подадено отъ Згарлийската община, Татарпазарджишка околия, по което заявление нѣколко цѣти ме питаха какъвъ резултатъ му е даденъ. При отиването ми въ това министерство, поискахъ да се срѣкна съ началника на отделение Митревъ. Съобщиха ми, че отсъствува. Тогава отидохъ при подначалника на отдѣ-

ление, нѣкой си Иванъ Поповъ. Безъ да ме прѣдупрѣди самъ разсильниятъ, който се намираше на вратата, като го запитахъ: „тукъ ли е помощникъ-началникътъ“, той ми каза: „тукъ е“ и азъ влѣзохъ. Съ влизането, азъ направихъ потребната чиновница да му кажа: „добъръ ден!“ и му подадохъ ръка. Този господинъ не прие да се ръкува, този господинъ не ме погледна; освѣнъ това, много грубо ме посрѣщна и каза: „защо дохождашъ? Кой ти позволи?“ Рекохъ: „Нѣмаше на вратата никаква бѣлѣжка, че е забранено влизането; освѣнъ това, разсильниятъ не ми запрѣти“. И като изрекохъ това, направихъ потребното извинение. Той ми каза: „По-бързо се махай изъ вратата, изъ която си дошълъ!“ Азъ останахъ очуденъ, като казахъ, че това не е пристойно: „Поведението, което държите, помощниче началниче, не Ви прави честь! Попитайте ме за какво съмъ дошълъ.“ Той повика разсильния и азъ мислѣхъ, че ще го накара да ме изхвърли вънъ, но той го нагуби повече.

Като считамъ, че тази мѣрка е непристойна сирѣмъ гражданитѣ, особено сирѣмъ г. г. народнитѣ прѣдставители, защото отъ нея излиза, че затѣхъ сѣ затворени вратитѣ на министерствата, като правя това питане, азъ бихъ молилъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието да се занимае съ този въпросъ и, ако този господинъ, на когото не ми е познато миналото — прибавямъ, че не ми е познато, — ако и занепрѣдъ продължава сѣщото поведение тамъ, не намира ли г. министърътъ, че той ще бѣде като единъ трънъ и, вмѣсто полза, ще принася врѣда?

Министъръ П. Абрашевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ скърбя много за случката, която е

станала въ министерството, и, разбира се, азъ ще изслѣдвамъ тази работа и, когато се освѣтля по нея, ако се окаже нужда, ще дамъ нужното удовлетворение на народния прѣдставителъ г. Василевъ. Обаче, азъ мисля, че тукъ си нѣмаше мѣстото това питане. Достатъчно бѣше г. Василевъ да дойде при мене да ми разправи тази случка и азъ щѣхъ да направя същото разслѣждане и не щѣше да се отнема врѣмето на г. г. народнитѣ прѣдставители.

И. Василевъ: Азъ го правя за знание на г. г. народнитѣ прѣдставители.

И. Вобековъ: Азъ потвърждавамъ неговото казване.

А. Влажевъ: Не само съ него го правятъ; тѣ го правятъ съ всички.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Моля тишина, г-да, искайте думата и ще ви я дамъ!

Д. Цанковъ: Азъ нѣма да правя запитване, но по поводъ на това азъ бихъ молилъ всички г. г. министри да обърнатъ на своитѣ чиновници вниманието, защото тѣзи чиновници сѣ хлапетии. (Гласове: Вѣрно! — Смѣхъ) На всѣки, който дойде за една работа, да му разправятъ, да кандиса самъ, че е тѣй работата, а тѣ на всѣкъдѣ казватъ: „махни се отъ тукъ“. (Обажда тѣ се отъ дѣсницата: Вѣрно!) На този, който дойде при мене да ме пита, казвамъ му така, да му дамъ да разумѣе. Ози, който не иска да разумѣе, азъ го изпѣждамъ. А пъкъ вашитѣ чиновници (Министъръ П. Абрашевъ: Моитѣ ли?) на всички министри — смѣтатъ, че сѣ аги. Затуй, да разправятъ на хората, да имъ дадатъ да разбератъ както трѣбва. Ето вчера, азъ четохъ едно прошение отъ едни селяни до Негово Царско Височество. Какво казватъ? Проводили една депутация отъ селото имъ, което село иска да стане особена община, споредъ закона; е добръ, отиваща депутацията — помощникъ-кметътъ и други още членове — да разправятъ на главния секретаръ. Главниятъ секретаръ толкозъ грубо два-три пѣти ги приелъ и ги изпѣдилъ. Това на какво прилича? И слѣдъ това кому ще дадатъ прошение? Хелбетъ е, ще дадатъ прошение на Княза. Затуй азъ моля г. г. министритѣ, всѣки министъръ да направи бѣлѣжка на своитѣ чиновници, да имъ каже и, ако нѣкой не слуша, тогава — вѣнъ отъ министерството! (Гласове: Тѣй, тѣй!) Каква ще каже то!

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Получихъ едно питане вчера отъ г. Владимира Димитровъ по отношение нѣкои си училищенъ настоятелъ Никола Желѣзовъ. Моята роль въ този въпросъ е само да утвърдя опрѣдѣлението на сѣдилището. Тѣй щото, ако сѣдилището измѣни своето опрѣдѣление, защото би получило нови давни отъ паркета по

отношение избора на Никола Желѣзовъ, тогава мога да взема мѣрки да се отстрани. Споредъ закона, каквото настоятелство прѣдстави сѣдѣтъ съ опрѣдѣлението си, такова и утвърждава министърътъ. Тѣй щото, не мога нищо повече да направя. Ще моля само, разбира се, моятъ колежъ отъ Правосѣдието, да ми даде свѣдѣния, щомъ има отъ сѣдилището съобщение, че е измѣнено положението и заинтересованото лице да се заинтересува да попита. Нищо повече нѣма да кажа.

Т. Начовъ: Г-да народни прѣдставители! Отъ нѣколко дена насамъ чухъ, че сега отъ 1 февруарий ще се почне дѣлото по обвинението на бившитѣ министри. Днесъ особено азъ се научихъ, положително, смѣя да ви кажа, че не ме интересуваше, но днесъ разбрахъ, че въ сѣботата, на 1 февруарий, Държавниятъ сѣдъ, който има да се състои да сѣди бившитѣ министри по рѣшението на Народното Събрание, ще почне своята работа. Това ми даде поводъ да повдигна едно питане, или по-добръ да отправя едно питане къмъ г. Министра на Правосѣдието. Азъ мисля, че този сѣдъ не може да се състои въ това врѣме, когато Народното Събрание засѣдава, и не може да се произведе туй дѣло, защото единъ отъ подсѣдимитѣ е нашъ другаръ, бившиятъ министъръ г. Димитъръ Тончевъ. Споредъ чл. 96 отъ конституцията, изрично е казано, че народнитѣ прѣдставители за обикновени прѣстѣпления 5 дена прѣди отварянето на Народното Събрание и прѣзъ всичкото врѣме, докато трае, не могатъ да бждатъ затваряни, нито сѣдими. Въ краенъ случай, може да бждатъ сѣдими и затваряни само по рѣшение на Народното Събрание и то за прѣстѣпления най-тежки. Най-напрѣдъ, азъ мисля, че дѣянията, за които се обвиняватъ бившитѣ министри, не сѣ отъ най-тежитѣ.

П. Вжжаровъ: Най-тежитѣ сѣ.

Т. Начовъ: Не зная дали сѣ такива тежки злодѣяния.

Г. Кжрджиевъ: Тежки, тежки сѣ.

Т. Начовъ: Но и да бѣха най-тежки, казвамъ, трѣбваше особено разрѣшение на Народното Събрание. По този въпросъ размѣнихъ нѣколко думи съ нѣкои мои приятели, които ми възразиха, че има вече рѣшение на Народното Събрание за прѣдаване бившитѣ министри подъ сѣдъ. Обаче, менъ ми се струва, че онова рѣшение — за даването бившитѣ министри подъ сѣдъ, — не съвпада съ това, което е прѣдвидено въ чл. 96, защото то е изрично рѣшение на Камарата за даване подъ сѣдъ нѣкои министри, не на колеги на народнитѣ прѣдставители. Въ този случай, именно тази процедура отъ страна на Народното Събрание не е извършена. Така щото, повтарямъ да заявя, г-да народни прѣдставители, че азъ повдигнахъ

този въпросъ и го отправямъ къмъ г. Министра на Правосъдието, като прѣдполагамъ, че е необходимо разискването и разрѣшението му сега, за да може прѣдварително да се взематъ мѣрки, ако не ще може да се състои този съдъ, да не се свикватъ толкова прѣдседатели отъ цѣла България, отъ което може да страда общото правосъдие въ цѣла България. Азъ мисля, че непрѣмънно би трѣбвало Народното Събрание да вземе едно рѣшение, споредъ което това дѣло да се отложи, и въ врѣме когато не засѣдава Камарата, тогава да се разглежда и гледа. Независимо отъ постановлението, които се прѣдвизватъ въ конституцията, азъ виждамъ, че и практически това дѣло сега не може да се произведе. Защото г. Димитъръ Тончевъ тукъ между насъ е единъ нашъ другаръ, нашъ колега, народенъ прѣдставителъ и азъ не разбирамъ, ако дѣйствително съдътъ се състои и ако г. Тончевъ упорствува и не иска да се прѣдстави прѣдъ съда, какви мѣрки може да вземе Върховниятъ държавенъ съдъ, който има да го сѣди. Менѣ ми се струва, никакви насилия не може да се направятъ върху неговата личностъ прѣзъ врѣме на траенето на сесията. Слѣдователно, той ако рѣши и не иска да се прѣдстави въ съда, дѣлото не може да се гледа. Сега, азъ мисля, г. Тончевъ поиска думата, възможно е да заяви прѣдъ почитаемото народно прѣдставителство, че той е готовъ, когато се почне дѣлото, доброволно да се прѣдстави прѣдъ съда и да се гледа дѣлото. Азъ влизамъ въ положението му и признавамъ, че това обвинение заради него е тежко, единъ Дамоклевъ мечъ и, нѣма съмнѣние, той би желалъ часъ по-скоро да се произнесе една присѣда или за обвинението му, или за неговото оправдание. А колкото повече се продължава, толкова по-неприятно е заради него. Но независимо отъ неговата воля, въ качеството му на бившъ министъръ, азъ заявявамъ тукъ, че въ качеството му на народенъ прѣдставителъ, ние, народнитѣ прѣдставители, не можемъ да се съгласимъ прѣзъ врѣме на траенето на сесията да даваме единъ нашъ другаръ да бѣде сѣденъ за прѣстѣпление, споредъ мене, обикновено. Това е моето мнѣние, което отправямъ къмъ г. Министра на Правосъдието. (И. Бобековъ: Той въпросъ е прѣдрѣшенъ.)

Д. Тончевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ мисля, че установената въ чл. 96 неприкосновеностъ на народнитѣ прѣдставители е едно право, отъ което би трѣбвало да поиска да се възползува най-напрѣдъ онзи народенъ прѣдставителъ, който е даденъ подъ съдъ; той има право да се откаже или не отъ него. Ако се тълкува неприкосновеността по чл. 96, че е частно, лично право, отъ което може да се отказва народниятъ прѣдставителъ, то заявявамъ, че азъ не желая да се ползувамъ отъ тази неприкосновеностъ. Ако почитаемото Народно Събрание мисли, че тая неприкосновеностъ е отъ общественъ интересъ, и моето възражение не би

могло да послужи за отхвърлянето на направеното прѣдложение отъ страна на колега Теню Начовъ. Най-постоятелно и най-убѣдително ще ви моля, безъ да влизамъ въ обсъждане на вашето рѣшение, което ще вземете, да не откажете да ми позволите да се явя прѣдъ Държавния съдъ, защото, заявявамъ ви, чакамъ съ нетърпѣние минутата да се яви прѣдъ Върховния съдъ на своето отечество. Заради мене ще бѣде даже едно морално удовлетворение, ако мога да се явя прѣдъ него, и именно въ момента, когато вие засѣдате тукъ. Моето отекствие отъ вашитѣ засѣдания за нѣколко дена абсолютно нищо нѣма да попрѣди на вашитѣ занятия. Моята дѣятелностъ въ Народното Събрание не е отъ такова значение, за да се не лишала отъ нея народното прѣдставителство. Моля ви, въ името на справедливостта, защото съ мене заедно чакатъ други трима другари, да не намѣрите прѣчка за явяването ми прѣдъ Държавния съдъ.

Министъръ Х. Тодоровъ: Неприкосновеността на депутатитѣ е единъ принципъ, приетъ въ нашата конституция. Този въпросъ, споредъ мене, както азъ си прѣдставихъ прѣди нѣколко дена, ако трѣбва, ще се повдигне отъ държавнитѣ обвинители и чрѣзъ Министра на Правосъдието щѣше да се внесе въ Народното Събрание. Сега държавнитѣ обвинители или мислятъ, че съ даване подъ съдъ бившитѣ министри въпросътъ е рѣшенъ, или пъкъ, ако се повдигнатъ този въпросъ прѣдъ Държавния съдъ и той постанови да се иска съгласието на Народното Събрание, азъ щѣхъ тогава да сезирамъ Народното Събрание. Ето защо азъ не направихъ по това нищо и питането на г. Теню Начовъ не зная въ какво може да ползува. Ходътъ на дѣлото е въ рѣцѣтъ на Държавния съдъ. Насрочено е на първи февруарий, можеше да бѣде и по-прѣди, и по-послѣ. Ако този въпросъ за неприкосновеността на депутатитѣ се повдигне прѣдъ Държавния съдъ и ако г. Тончевъ, както сега заяви, не се ползува отъ тази неприкосновеностъ, ще чакаме Държавния съдъ да се произнесе. И тогава ще сезирамъ Събраието. Засега считамъ, че е излишно да прави каквото и да е.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Дановъ: Подиръ декларацията на г. Тончева, нѣма какво да се разисква по този въпросъ. Неприкосновеността е едно лично право на прѣдставителитѣ. Не иска той отъ нея да се ползува, какъ тогава ще го заставите непрѣмънно тукъ да седи? Ако е важно стоещото му тукъ, важно е за него и да се очисти, прѣди всичко, прѣдъ единъ съдъ. Слѣдователно, азъ намирамъ за съвсѣмъ излишни дебатитѣ, които биха могли да се повдигнатъ тукъ по този въпросъ, и моля народнитѣ прѣдставители да се откажатъ да говорятъ и да се мине на дневния редъ.

Прѣдседателствующъ А. Франтъ: Г-да народни прѣдставители! Понеже има едно питане и

надлежниятъ министъръ отговори, вече никому не се дава думата по този въпросъ. Азъ си позволихъ да дамъ думата именно на заинтересованото лице. Министърътъ отговори и въпросътъ е свършенъ. Ако лицето, което е запитано, не е доволно, нека направи интерпелация,

Г-нъ Дуковъ, имате думата; но по кой въпросъ?

Л. Дуковъ: По сжция.

Прѣседателствующъ А. Франгя: По сжция нѣмате думата. По другъ въпросъ, който иска, ще му дамъ думата.

Г-нъ Министърътъ на Търговията и Земледѣлието има думата.

Министъръ П. Абрашевъ: Азъ дѣла единъ отговоръ на г. Драгиева — на питането: вѣрно ли е, че Радомирскиятъ лѣсничей Пехливановъ е взималъ пжтни пари противозаконно. На това Ваше питане отговарямъ, че, за съжаление, вѣрно е това, че този Пехливановъ дѣйствително е взималъ пари беззаконно и азъ ще взема мѣрки, за да го накажа.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Има ли нѣкой отъ г. г. народнитѣ прѣдставители да направи питане?

Г-нъ Мушановъ има думата, но за питане, а не по въпроса, повдигнатъ отъ г. Теня Начовъ.

Н. Мушановъ: Какво питане ще направя, азъ съмъ самъ господаръ.

Азъ отправямъ едно питане къмъ г. Министра на Правосъдието и го питамъ: мисли ли, че отговорътъ, направенъ отъ него, или отговорътъ, направенъ отъ г. Министъръ-Прѣседателя по питането на г. Теня Начовъ, иматъ значение за Държавния съдъ?

Министъръ Х. Тодоровъ: Не мисля.

Н. Мушановъ: Пардонъ. Азъ мисля, че питането на г. Начова трѣбва да се обърне на интерпелация и въ четвъртъкъ на пръвъ дневенъ редъ да го рѣшимъ съ дневенъ редъ, приетъ отъ Събранието, защото иначе ние усложняваме работата на Държавния съдъ.

Т. Начовъ: Азъ ще направя интерпелация.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Начовъ заяви, че ще направя интерпелация. Въпросътъ е изчерпанъ.

Г-нъ Дуковъ! Вие искахте думата по този въпросъ?

Л. Дуковъ: Да.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Не мога да Ви я дамъ.

Л. Дуковъ: Като не искате да ми я дадете, нѣма да говоря.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Дуковъ! Правилникътъ не позволява.

Л. Дуковъ: Правилникътъ позволява, но приятели не ми даватъ да говоря.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Пристъпваме къмъ дневния редъ. На първо мѣсто дневенъ редъ имаме: второ четене чл. 37 отъ законопроекта за отчетността по бюджета.

Г-нъ Димитъръ Христовъ, докладчикъ по чл. 37, има думата.

Докладчикъ Д. Христовъ Чл. 37 слѣдъ измѣнението му въ комисията става така. Първа алинея. (Чете.) „Прѣдвиденитѣ и узаконени въ бюджета на държавата приходи се събиратъ, съгласно съ особенитѣ за това закони и правилници, отъ надлежнитѣ лица и учрѣждения, които ги внасятъ въ държавнитѣ ковчежничества, съгласно установенитѣ наредби за тия послѣднитѣ.“

Втората алинея, която бѣше прибавена отъ комисията и по която станаха разисквания, се измѣни така:

„За закѣснѣли данѣци и налози държавата има обща привилегия върху имотитѣ на данѣкоплатеца или длъжника. Тая привилегия е първа измежду всички такива, прѣдвидени въ общи или специални закони.“

„За бѣлѣжка. Правата, прѣдвидени за данѣкоплатцитѣ и длъжницитѣ въ чл. 14 на закона за бирницитѣ и чл. 979 на гражданското сѣдопроизводство, оставатъ въ сила.“

Прѣседателствующъ А. Франгя: Които приематъ чл. 37, както се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Пристъпваме къмъ втората точка отъ дневния редъ, именно: второ четене прѣдложението за допълнение забѣлѣжката на чл. 208 отъ закона за устройството на сѣдилищата.

Г-нъ докладчикътъ има думата.

Докладчикъ Д-ръ П. Ношковъ: Г-да народни прѣдставители! На 14 того комисията по Правосъдието разгледа прѣдложението на г. Пасарона за допълнение забѣлѣжката на чл. 208 отъ закона за устройството на сѣдилищата. Комисията, слѣдъ всестранно обсъждане прѣдметното прѣдложение, видоизмѣни го, както слѣдва:

„Законъ

за прибавление забѣлѣжка втора къмъ чл. 212 отъ закона за устройството на сѣдилищата.“

Чл. 212 отъ закона за сѣдостройството гласи: „Чл. 212. Секретаритѣ и подсекретаритѣ при сѣдебнитѣ и прокурорски мѣста, нотариуситѣ и тѣхнитѣ секретари, които сж прослужили най-малко двѣ години, могатъ да бѣдатъ просѣбописци.“

„Забълбжа. Министерът на Правосъдието ще уреди съ единъ особенъ правилникъ, кон лица и при какъвъ ценъ и условия занаяръдъ ще могат да упражняватъ просбописката професия.“

Комисията прибави къмъ този чл. 212 забълбжа втора съ слѣдующето съдържание: „Тия просбописци могат да бждатъ ходатаи по изпълнение рѣшения, ако издържатъ изпитъ прѣдъ една комисия при окръжнитѣ сѣдилища отъ трима сѣдии, пазначени отъ Министерството на Правосъдието и по програма, изработена отъ сѣщото.“

Г-да народни прѣдставители! Комисията, прѣдъ видъ на туй, че това прѣдложение слѣдваше да се разглежда по спѣшностъ, ме освободи отъ написване писменъ докладъ. Вие виждате отъ съдържанието на прочетената забълбжа втора, че комисията имаше прѣдъ видъ, щото просбописцитѣ да бждатъ, прѣди всичко, запознати про-годѣ, не дълбоко теоретически, ами практически, както съ закона за сѣдебнитѣ пристави, така сѣщо и съ изгълнителното производство. Разбира се, че тази програма ще бжде изработена отъ Министерството на Правосъдието; ти обаче нѣма да бжде много строга, ами ще бжде чисто практическа, лека, по при това да могат да се провѣрятъ нужнитѣ за единъ просбописецъ познания, за да може да бжде ходатай по изпълнение рѣшения.

Това е, което имашъ да ви кажа отъ страна на комисията.

П. Шоповъ: Азъ, първо, едно нѣщо ще попитамъ г. докладчика: всичкитѣ досегашни просбописци ще се подложатъ ли на изпитъ — това ли е разбирала комисията?

Докладчикъ Д-ръ П. Ношковъ: Г-да народни прѣдставители! Комисията разбира слѣдующето: че всички бивши, настоящи и бждѣщи просбописци, за да могат да ходатайствуватъ по изпълнение рѣшения, ще трѣбва да се изложатъ на единъ изпитъ.

Д-ръ К. Милановъ: Внасяте законъ съ обратна сила!

Докладчикъ Д-ръ П. Ношковъ: Въ този случай за закона не може да се каже, че той има обратна сила, защото Върховниятъ Касаціоненъ Сѣдъ се е произнесълъ, че просбописцитѣ никога не сѣ имали и не трѣбва да иматъ право да бждатъ ходатаи по изпълнение. Ако нѣкои просбописци сѣ изпълнявали, то това не е било на законно основание, ами защото чл. 212 отъ закона за устройството на сѣдилищата криво се е разбиралъ и криво се е принособявалъ.

П. Шоповъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣма да се съглася съ онова рѣшение или, по-добрѣ, съ онова мнѣние, което наказва комисията тукъ, за да отнемемъ едно придобито право на известни ходатаи и сега да ги подлагаме на изпитъ, за да имъ развѣршимъ отново да изпълняватъ.

Никой законъ у насъ, гласувашъ кога да е, не може да има обратна сила, па не може да отнеме веднажъ придобити права, за които толкозъ много става гюрултия. Понеже Върховниятъ Касаціоненъ Сѣдъ е изтължувалъ тѣй, внесе се туй прѣдложение въ смисълъ да имъ се възстанови правата, защото неправилно бѣше да се отниматъ правата на толкозъ хора, които въ продължение на десетки години сѣ изпълнявали свои занаятъ, въ нищо не сѣ се провинили; слѣдователно, свършено неправилно имъ е отнетъ залъкътъ отъ устата. Азъ не знамъ, какви сѣ били мотивитѣ на комисията, за да постанови да се иска изпитъ. Азъ разбирахъ още, ако се турѣше, щото отсега нататъкъ, които искатъ да бждатъ ходатаи по дѣла, да иматъ толкозъ години служба и да издържатъ нужния изпитъ прѣдъ трима, четирма, петима, ако щете, 10 души сѣдии; но да се взема рѣшение отъ комисията, че всички ония бивши и бждѣщи лица, които искатъ да бждатъ ходатаи по известни дѣла, трѣбва да държатъ изпитъ, ми се струва, че това е твърдѣ несправедливо. И ние не би трѣбвало да се съгласяваме съ такова рѣшение, защото не е тѣй лесно съ единъ замахъ да се отнеме залъкътъ на сума хора, които по единъ такъвъ честенъ начинъ си изкарватъ хлѣба. Па и нѣмаме такова право да изработваме закони съ обратна сила, защото отнемаме придобити права. Ето защо менъ ми се струва, че ако ние постановимъ, че всѣки единъ, който иска за въ бждѣще да бжде ходатай, трѣбва да държи установения изпитъ, то е друго нѣщо — тамъ можемъ да споримъ; но да казваме, че всички, които сѣ били досега ходатаи и поискатъ и занаяръдъ да бждатъ такива, да държатъ изпитъ, понеже никой не ги е задължилъ свое-врѣменно да държатъ такъвъ, ние ще направимъ една твърдѣ голѣма несправедливостъ. Менъ ми се струва, че ако ние вървимъ по тоя пътъ, не само въ този случай можемъ да създадемъ законъ, но можемъ да създадемъ и законъ, щото всички адвокати, които упражняватъ адвокатство, ако искатъ да бждатъ такива и въ бждѣще, да издържатъ установенъ изпитъ. Е добрѣ, моля ви се, може ли тукъ да има логика, можемъ ли да създаваме закони и още съ обратна сила? Ето защо азъ прави прѣдложение въ смисълъ, да се признае придобитото право на всички ония, които досега сѣ били ходатаи по дѣла, а за въ бждѣще за ония, които искатъ да се занимаватъ съ тази професия, да прѣдвидимъ изпитъ и, докато не го издържатъ, да не имъ даваме право да се явяватъ като ходатаи по известни дѣла; защото, въ противенъ случай, всѣки отъ васъ ще се съгласи, че ние ще направимъ едно много голѣмо зло на десетки хора, които досега се занимаватъ съ тази професия. Ето защо азъ моля, г-да народни прѣдставители, да се не съгласявате съ това мнѣние на комисията, а да го измѣните въ този смисълъ, както азъ казвамъ и въ каквато смисълъ ще направя нужното писмено прѣдложение.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Направѣте прѣдложението си писмено.

Г-нъ Петъръ Пешевъ има думата.

П. Пешевъ: Г-да народни прѣдставители! Съжалявамъ, че не ще мога да се съглася съ прѣдложението на комисията, къмъ която и азъ имамъ честъ да принадлежа, макаръ че не съмъ засѣдалъ въ засѣданието на тази комисия. Прѣдложението на г. Пасарова имаше за цѣль да поправи една несправедливостъ, защото много отъ сѣдилищата отнимаха правото на просбописцитѣ да ходатайствуватъ за изпълнение на дѣла. А сега тѣй, както комисията е поправила прѣдложението на г. Пасарова, излиза, че намѣсто въжди да поправимъ, ние вадимъ очи; вмѣсто да удовлетвори мъ справедливитѣ желанія на просбописцитѣ, ние, наопаки, имъ правимъ една голѣма прѣчка за въ бѣдѣ да упражняватъ това си занятие, като искаме отъ тѣхъ единъ особенъ изпитъ. Разбирамъ, че тоя изпитъ не ще бѣде нѣкой тежъкъ, че той ще се отнася до материята по изпълнението на дѣла и до закона за сѣдебнитѣ пристави; но въ всѣки случай това е единъ изпитъ, въ всѣки случай това е едно отнемане на едно придобито право, това е даване на единъ законъ обратна сила за вече придобити права, и мисля, че Народното Събрание не трѣбва да допусне подобна една несправедливостъ. Азъ съмъ съгласенъ съ прѣдложението на г. Шопова, че досега лицата, които сж придобили право на просбописство, трѣбва да си запазятъ това право и само за въ бѣдѣ ония, които желаятъ да бѣдатъ просбописци и ходатаи по изпълнителни дѣла, само отъ такива трѣбва да се иска изпитъ. Изпитътъ, който се иска отъ просбописцитѣ, ще бѣде едно голѣмо затруднение за всички сѣдилища, защото въ България има повече отъ 1.000 просбописци и за тѣзи 1.000 просбописци трѣбва сѣдилищата да отдѣлятъ въ всѣко сѣдилище по 3 члена, които да се занимаватъ съ изпитването на тѣзи вече придобили право просбописци. Съ това на всѣко окръжно сѣдилище ще се отнематъ по 3 члена отъ работа и, слѣдователно, работата на сѣдилищата ще остане назадъ. Освѣнъ това просбописцитѣ, които иматъ придобити права, ще бѣдатъ натоварени съ извънредни разноси, да отиватъ въ центроветѣ на окръжнитѣ сѣдилища, да харчатъ пари да се приготвятъ да даватъ изпитъ и, слѣдователно, съ това да се обръменяватъ, а пъкъ всички знаете, че просбописцитѣ сж повече хора съ незавидно положение, които не могатъ да се прѣхранватъ. (Г. Кърджиевъ: Просбописцитѣ сж паразити!) Моето прѣдложение е, щото лицата, които до издаването на настоящия законъ сж придобили правото на просбописци, могатъ да ходатайствуватъ за изпълнение, тѣ не сж длѣжни да държатъ изпитъ. Като приемамъ прѣдложението на комисията въ пѣрвата му часть, моля Народното Събрание да прибави тази нова алинея къмъ прѣдложението на комисията, съ която ще се прѣмахне една голѣма несправедливостъ, като придобититѣ

права на просбописцитѣ се запазятъ, а онѣзи, които за въ бѣдѣ ще искатъ да ставатъ просбописци, да се тури задѣлжение да държатъ изпитъ. Сега ще дамъ прѣдложението си писмено.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Направѣте писмено прѣдложението си, г-нъ Пешевъ.

К. Досевъ: Като съмъ напълно съгласенъ съ мнѣнието изказано отъ г. Пешева, що се касае за изпита, азъ считамъ за нужно да направя друго едно прѣдложение за допълнение на бѣлѣжката, която се редактира отъ комисията. Не е мѣрилото изпитътъ, за да имаме добри прошеносписци; не е достатъчно, че единъ просбописецъ ще се яви прѣдъ окръжния сѣдъ да държи изпитъ, когато виждаме, че една голѣма часть отъ просбописцитѣ злоупотрѣбаватъ, хемъ най-хитритѣ отъ тѣхъ, които най-добру могатъ да изпълняватъ своята работа — тѣ най-много шарлатанствуватъ и злоупотрѣбаватъ съ населението. Като съмъ напълно съгласенъ, че онѣзи прошеносписци, които до издаването на настоящия законъ сж имали добито своето право, на мнѣние съмъ, щото изпититѣ да се приложатъ за тѣзи, които занаяпрѣдъ ще ставатъ прошеносписци, но съ една забѣлѣжка, че всѣки единъ отъ тѣзи прошеносписци да се причислява обезателно къмъ единъ отъ адвокатитѣ и, слѣдователно, да бѣде подъ неговъ надзоръ. Съ това ще отървемъ населението отъ много злоупотрѣбления, които прошеносписцитѣ вършатъ за негова смѣтка.

Това е моето прѣдложение и ще го направя писмено.

П. Вжжаровъ: Г-да народни прѣдставители! Ние сме винаги били за спазването придобититѣ права на българскитѣ граждани; ние сме винаги били и ще останемъ да ратуваме за необходимия цензъ на всички държавни служители, но въ дадения случай, ако ние не се съгласимъ съ прѣдложението направено отъ комисията за допълнение на чл. 212 отъ сѣдоустройството, то това още не иде да каже, че ние си противорѣчимъ. Напр., при декларацията, при хубавитѣ изяснения направени отъ г. Пешева, който е авторъ на създаването на този институтъ за прошеносписцитѣ и който е авторъ на правилника за сжщитѣ, ако той иде да ви каже днесъ, че нѣмате право да отнемате придобититѣ права на всички прошеносписци и ходатаи по изпълнителни дѣла, ако всички други народни прѣдставители признаватъ въ себе си, макаръ и да не сж взели думата, че нѣмаме право да създаваме законъ съ обратна сила, който да отнема придобити вече права; ако ние търпимъ висши чиновници съ никакъвъ цензъ на държавни служби; ако най-сетѣ ония лица, отъ които най-много зависи да се получи правилното разрѣшение на изпълнителното дѣло, ако приемаме да стоимъ на вѣнеца на сѣдебната дѣйностъ, сѣдебнитѣ пристави; ако приемаме такива безъ цензъ, защо най-сетѣ да не приемемъ безъ такъвъ цензъ

и прошеносписците, които сж досега такива, и сж право на ходатаи по изпълнителнитѣ дѣла, г-да народни прѣдставители, особено ония прошеносписци, които сж придобили право като такива и като ходатаи и сж били такива въ продължение на десетки години, както и ония нови слѣдъ измѣнението или допълнението на чл. 212 на съдоустройството, именно отъ 1899 г.? Значи, въ продължение на 3 години всички нови прошеносписци сж упражнявали това право, и то на законно основание. Тълкуването на Върховния Касационенъ Сѣдъ не трѣбва да бѣде задължително за Народното Собрание и не трѣбва то така да го разбира. Всички, които сж чели това тълкувание, които се интересуватъ отъ това рѣшение на Върховния Касационенъ Сѣдъ, трѣбва да сж се убѣдили, че то не е приемливо, особено отъ всички ония, които разбиратъ добръ законитѣ. И затуй много сждилища въ България не приводоха въ изпълнение това рѣшение, а други даже съвсѣмъ не се подчиниха, макаръ и да бѣше задължително за тѣхъ да се подчинятъ. Дори и донесъ макаръ и да излѣзе това рѣшение на Касационния Сѣдъ, нѣкои сждилища пакъ тѣрпятъ ходатаитѣ. Азъ не искамъ да посочвамъ на окръжно сждилище, дѣто има издадени двѣ опрѣдѣления противорѣчущи едно на друго: едното, което подкрѣпя опрѣдѣлението на Върховния Касационенъ Сѣдъ, като липсва въпроснитѣ просбосписци да бждатъ ходатаи по изпълнителни дѣла, а другъ съставъ, при по-добри сждии, отминая това опрѣдѣление. При таково положение на работата и при възможността да се онеправдаватъ много прошеносписци, защото изпититѣ често пѣти могатъ да бждатъ несправедливи и не могатъ да бждатъ намѣрепи ония крайни справедливи мѣрки, които да опрѣдѣлятъ способността на този или онзи просбосписецъ, исканиятъ изпитъ се явява за излишенъ. Доказателство за тѣхната способностъ е упражнението въ продължение на толкова години тази тѣхна професия. Онѣзи, които не сж дали доказателства за способността си на ходатаи, тѣ нѣматъ и клиенти, а, слѣдователно, когато нѣматъ клиенти, то тѣ нѣма кого да уврѣждатъ, а щомъ нѣма кого да уврѣждатъ, тогавъ само по себе си се допуска въ случая, че вашето искане, да обезпечимъ лицата, които сж имали довѣрие къмъ тѣхъ, е излишно, т. е. излишно е да поставяме подобенъ цензъ. Значи, способнитѣ нѣматъ нужда отъ цензъ, а пѣкъ за неспособнитѣ? За неспособнитѣ сжщо нѣма се нужда отъ цензъ, защото нѣматъ клиенти и, слѣдователно, нѣма да уврѣждатъ частнитѣ лица. Така сжщо, при обстоятелството, че много отъ прошеносписцитѣ трѣбва да положатъ изпитъ, ще трѣбва да отидатъ на далечни разстояния, въ окръжнитѣ градове, да издържатъ този изпитъ и не сж въ положение да издържатъ тѣзи голѣми разноси, а може да се опрѣдѣлятъ и нѣкакви такси за този изпитъ, то азъ, при наличността на всички тѣзи данни, мисля, че Народното Собрание ще извърши единъ актъ на справедливостъ,

ако признае на всички досегашни прошеносписци правото да бждатъ и ходатаи по изпълнение на дѣла, а за всички бждещи да се изисква опрѣдѣлениятъ цензъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Имате ли нѣкакво прѣдложение?

П. Вжжаровъ: Прѣдложение е направено отъ двама наши колеги.

Д-ръ К. Милановъ: Г-да народни прѣдставители! Слѣдъ казаното отъ г. Пешева, отъ г. Досева и отъ г. Вжжарова, на мене остава твърдѣ малко да кажа, защото каузата, която поддържахъ, е много права и азъ я поддържамъ. Азъ си позволяхъ да направя една бѣлѣжка на г. докладчика, още когато докладваше, че ако прокараме едно таково прѣдложение, каквото е направеното отъ комисията съ прѣдложението на г. Пасарова, значи да даваме на закона обратна сила, което не почива на никакво правило, на никаква справедливостъ, и не може да бѣде приложимо нито въ една държава, дѣто едни граждани сж се заловили за една професия, и, слѣдъ 10—15—20-годишно упражнение на тази професия, несправедливо е да ги лишимъ отъ това тѣхно право, да ги караме да напуснатъ тази професия и да търсятъ други начини, за да прѣхранватъ себе си и сѣмействата си. Това ще бѣде една висша несправедливостъ и не вѣрвамъ, че нѣкой ще се съгласи да се приеме въ тази форма, която е прокарана и не вѣрвамъ, че нѣкой ще се съгласи да бѣде възприета въ една държава, каквато е България. Че това е тѣй, го обяснихъ по-рано и не може да бѣде никждѣ другадѣ, освѣнъ въ държава, дѣто нѣма тия принципи, тия начала, тия институти въ законитѣ, както въ България. Ние можемъ да отрѣгнемъ всичко, което е направено досега, да го измѣнимъ съ единъ законъ и всички права, придобити отъ чиновникитѣ или гражданиитѣ, да ги отнемемъ, да ги суспендираме и да кажемъ: „хайде сега всичко е унищожено“. Това е съвършено несправедливо.

Второ. Върховниятъ Касационенъ Сѣдъ не е правъ въ своето тълкувание и има сждилища, кждѣто на основание на закона за съдоустройството сж тълкували друго-яче и сж признали правото на ходатаи на тѣзи прошеносписци — и много право, — а вие съ този законъ ще ги лишите да не сж ходатаи. Ако дѣйствително много хора има да се оплакватъ отъ просбосписцитѣ и ходатаитѣ, грѣшката е туй, че не подлежатъ на никакъвъ цензъ, именно отъ адвокатския съвѣтъ или отъ сжда. Опрѣдѣлѣте извѣстно наказание или пѣкъ поставѣте ходатаитѣ подъ отговорността на извѣстни адвокати, както прѣдлага г. Досевъ. Но туй не ви дава право да отнемете правата на хората, които сж придобили по-рано. Ето защо азъ поддържамъ прѣдложението на г. Пасарова, както бѣше по-рано, въ началото, или туй на комисията, измѣнено тѣй, както прѣдлагатъ г. Пешевъ, г. Досевъ и г. Вжжаровъ.

Е. Начевъ: Г-да народни прѣдставители! Както ви е извѣстно, досега сѣществуваша, споредъ закона за устройството на сѣдилищата въ България, два вида просбописци: едни просбописци, които иматъ право, освѣнъ прошеностъ, да ходатайствуватъ и по изпълнение на рѣшения. ... (Гласове: Не е вѣрно! Всички имаха това право.) Тѣзи именно, първитѣ, наречени просбописци и ходатаи по изпълнение на рѣшения, сѣ прѣдвидени въ забѣлѣжката къмъ чл. 208, а въ забѣлѣжката къмъ чл. 212 се прѣдвиждатъ само просбописци. Съ изработването правилника по-сетнѣ за приспособяването на този законъ, въ който се прѣдвижда такъвъ единъ правилникъ, даде се право и на вторитѣ, тѣй наречени просбописци, или тѣзи, които се прѣдвиждатъ въ чл. 212, т. е. секретаритѣ, подсекретаритѣ на сѣдитѣ, на прокуроритѣ и на секретаритѣ на нотариуситѣ, да бждатъ и тѣ, освѣнъ просбописци, и ходатаи по изпълнение на рѣшения. Така бѣше сложенъ въпросътъ. Обаче по-сетнѣ Върховниятъ Касаціоненъ Сѣдъ по единъ случай, който му се удалъ, е далъ такова едно тълкувание на закона, споредъ мене, каквото го има въ закона. Въ забѣлѣжката къмъ чл. 208 е казано: „Сѣдебнитѣ пристави и досегашнитѣ тѣхни помощници, които иматъ тригодишна практика, могатъ да бждатъ ходатаи по изпълнение на рѣшения, а сѣщо и просбописцитѣ“. А въ чл. 212 е казано: „Секретаритѣ и подсекретаритѣ при сѣдебнитѣ и прокурорскитѣ мѣста, нотариуситѣ и тѣхнитѣ секретари, които сѣ служили най-малко двѣ години, могатъ да бждатъ просбописци“. Ето разликата, която сѣществуваша въ закона. Значи, когато е било едно лице сѣдебенъ приставъ най-малко три години — забѣлѣжката къмъ чл. 208, — като е билъ такъвъ, има право, признава го законодателятъ, че той е доста вѣщъ да бжде ходатай по изпълнението на рѣшения. А пъкъ тѣзи, които иматъ само двѣ години практика, които не сѣ боравили съ процедурата по изпълнението, които сѣ били секретари и подсекретари на сѣдилища, прокурори, нотариуси, законътъ имъ е създавалъ право да бждатъ само просбописци. Азъ искамъ да прѣдставя на г. г. народнитѣ прѣдставители въ сѣщностъ, какъ е стояла работата до изработването на правилника, който, както казахъ, допуска и на вторитѣ да бждатъ ходатаи по изпълнение на рѣшения. Така щото, законътъ дѣйствително въ това отношение не бѣше пълненъ. Не неясенъ, както нѣкои казаха, но не-пълненъ. Сега, както съ правилника, така и г. Пасаровъ и други искатъ да дадатъ облекчение и на другитѣ лица, които не сѣ били сѣдебни пристави и на които законътъ допушта тѣ да бждатъ, освѣнъ просбописци — и ходатаи по изпълнение на рѣшения. Противъ това азъ нѣмамъ нищо. Ще направя едно възражение на г. Шопова. Или г. Шоповъ не е разбралъ онова, което се докладва отъ г. докладчика, или азъ не съмъ разбралъ, но слѣдъ това, което ще кажа, ще моля г. докладчика да бжде тѣй добъръ да ми обясни. Г-нъ Шоповъ раз-

бира, че всички ходатаи досега, споредъ измѣнението, което тукъ се прѣдлага, ще се подлагатъ на изпитъ.

П. Шоповъ: Тѣй е.

Д-ръ К. Милановъ: Не е тѣй.

Министъръ Х. Тодоровъ: Не е вѣрно.

Е. Начевъ: Не могатъ да се отнематъ правата на ония, на които е позволено, или които сѣ придобили правото на ходатаи и просбописци по забѣлѣжката на чл. 208 отъ закона за сѣдоустройството.

П. Шоповъ: Отъ рѣшението на комисията ясно се вижда какво е тя рѣшила. Излиза, че всички досега ходатаи, ако искатъ да бждатъ за въ бждѣще такива, трѣбва да държатъ изпитъ.

Г. Пасаровъ: Не е така.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Начевъ, ще бжде по-хубаво да искате отъ г. докладчика едно обяснение и да се свърши въпросътъ.

Докладчикъ Д-ръ П. Ношковъ: Тия лица, които на основание чл. 208 могатъ да бждатъ ходатаи по изпълнение и просбописци, се освобождаватъ отъ този изпитъ. Въпросътъ е за ония лица, които по чл. 212 сѣ били просбописци, или занаяпрѣдъ могатъ да бждатъ такива, за тѣхъ комисията по Министерството на Правосѣдното разбираше, че трѣбва прѣдварително да се подложатъ на изпитъ. Азъ съмъ длъженъ да кажа мнѣнието на комисията — не ви казвамъ моето субективно мнѣние.

Е. Начевъ: Г-нъ докладчикъ! Значи, Вие казвате, че и тия, които сѣ придобили правото на ходатаи и просбописци по чл. 208, и тѣ трѣбва да се подлагатъ на изпитъ.

Докладчикъ Д-ръ П. Ношковъ: Не. Лицата, които иматъ право на просбописци по чл. 208, не се подлагатъ на изпитъ.

Е. Начевъ: Значи, г. Шоповъ не е разбралъ хубаво онова, което се докладва отъ трибуната. Единъ пътъ така, г-да прѣдставители, онова, което се приказваше и оспорваше отъ г. Шопова, става ясно, че ония просбописци, които сѣ придобили това право по забѣлѣжката на чл. 208, тѣ си оставатъ и занаяпрѣдъ такива. Сега остава да се приказва по чл. 212 — ония, които сѣ били придобили правото на просбописци, дали трѣбва и занаяпрѣдъ да бждатъ само просбописци или и ходатаи. Този въпросъ трѣбва да се обясни, и този въпросътъ, по който ще трѣбва да се занимае Народното Сѣбрание.

Г. Пасаровъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Понеже азъ внесохъ това прѣдло-

жение, нека обясни защо съм го внесъл, при какви обстоятелства и защо го внесох така. Сега, обаче, ще направя една малка прибавка. Всички наши съдилища, без изключение, като тълкуваха забълбжката на чл. 208 и забълбжката на чл. 212, дойдоха до убъждението, че може да бъде изпълнител по съдебни дѣла всяко лице, което е било съдебен пристав — азъ не говоря вече за съдиитѣ, — и ови, който е билъ просбописецъ. Вслѣдствие на туй всички съдилища навсѣкѣдѣ въ България признаваха правото на ходатаи както на тия, които сж били съдебни пристави, така сжщо и на ония, на които възъ основание забълбжката къмъ чл. 212 съдилищата признаваха правото на просбописци. Всеки отъ насъ е забълбзалъ, че въ удостоверенията, които съдилищата издаваха, се казва: „просбописци и ходатаи“. Това нѣщо е вървѣло отъ издаването на закона до 14 декемврий 1901 г. Тогава за пръвъ път въ Плѣвентъ се повдигна въпросъ, и то при утвърждаването на една продажба, лицето, което е прѣдставлявало вискателя, имало ли е право да бъде ходатай по изпълнителни дѣла или не? Работата дошла до Върховния Касационенъ Съдъ, и тамъ съ равни гласове — само гласътъ на прѣседателя е наддѣлѣлъ — се рѣшава, че тия лица, които иматъ право на просбописци по чл. 212, нѣматъ право да бѣдатъ ходатаи. Какво положение съ това се създава? Всичкитѣ продажби, които сж били въ окръжнитѣ и апелативнитѣ съдилища, и даже и въ Касацията, починали сж да бѣдатъ унищожавани, понеже лицето не е имало право да бѣде такова по рѣшението на Върховния Касационенъ Съдъ. Съ това се въведе една пертурбация въ всичкитѣ изпълнителни дѣла, които сж твърдѣ много въ нашитѣ съдилища. Всички отъ насъ знаемъ, че рѣдко е по изпълнително дѣло да се утвърди продажбата и или вискателятъ, или длѣжникътъ да не апелира тая продажба, защото тѣ имаха интересъ да се протака утвърждаването на продажбата, за да могатъ тѣ да стоятъ въ имотитѣ. И сега, слѣдъ като единъ вискатель е направилъ толкова много разноси, за да се извърши публичната продажба, явява се една малка причина — тая, за която ви говоря, — и продажбата се унищожавя въ втората или даже въ третата инстанция.

Второто съображение е, че такива хора, които се занимаватъ съ изпълнение, тѣ сж на брой 2.500 души въ България, и ако имъ отнемемъ хлѣба, тия хора ще додѣтъ и ще искатъ и тѣ на държавната трапеза да намѣрятъ мѣсто. Понеже съ това не се уврѣжда ни най-малко правосъдието, а пъкъ злоупотрѣблениа ако сж ставали тукъ-тамъ, такива злоупотрѣблениа могатъ да направятъ и адвокатитѣ, — затуй счетохъ за нужно да внеса това прѣдложение. Моето прѣдложение имаше за цѣлъ да урегулира до 14 декемврий 1901 г. създаденото положение, т. е. като приемемъ ние съ законъ, че тѣ иматъ право да се занимаватъ съ изпълнение на дѣла, всички продажби

на недвижими имоти и други изпълнителни дѣйствия отъ тѣхъ извършени, съ това ще се валидиратъ, ще се узаконятъ, и по този начинъ нѣма да страдатъ нито вискателитъ, нито купувачитѣ на недвижими имоти.

Моето прѣдложение ако го направихъ, то е защото Върховниятъ Касационенъ Съдъ го е рѣшилъ въ общо събрание, а знаемъ, че когато общото събрание рѣшава така въпроса, тогава рѣшенията сж задължителни за нашитѣ съдилища. (В. Димитровъ: Не е вѣрно!) Сега г. Димитровъ казва: не е вѣрно. Ние имаме законъ, споредъ който, ако това рѣшение на Върховния Касационенъ Съдъ отъ общо събрание министърътъ го съобщи на съдилищата, то е задължително. Истина е, че това рѣшение не е съобщено отъ страна на министра, но всички изпълнителни дѣла, които слѣдъ това сж отишли въ Върховния Касационенъ Съдъ, тѣ сж унищожавани по тази причина, че съ едно свое рѣшение отъ общо събрание, Върховниятъ Касационенъ Съдъ е прислѣлъ какво тѣзи хора, просбописцитѣ, нѣматъ право на ходатаи. Тѣй че, и да не е то задължително въ такава смисълъ може би, въ каквато е единъ законъ, въ всеки случай злото си остава зло. Сега, ако сравнимъ чл. 208, забълбжката, съ чл. 212, ще дойдемъ до заключение, че окръжнитѣ съдилища изъ цѣла България, когато сж признавали правото на ходатаи на прошеносцитѣ, сж били най-малкото поне добросъвестни, де bonne foi, защото, тѣй както сж наредени двата члена, можемъ да изкараме заключение, че всеки прошеносецъ може да бѣде ходатай. Така или иначе, Върховниятъ Касационенъ Съдъ се е произнесълъ и неговото рѣшение е задължително, суверено, то е задължително за насъ. Ние можемъ да уредимъ положението на тѣзи хора само съ единъ законъ. Нищо по-нататъкъ не имъ помага, защото Върховниятъ Касационенъ Съдъ не може да се отклони отъ създадената вече практика. Това тълкувание, което е далъ, то е и за него задължително, задължително е и за всички съдилища. Тогава направихъ това прѣдложение и то има слѣдующето съдържание. Искане се да се прибавятъ къмъ забълбжката на чл. 208 слѣдующитѣ думи: „а сжщо и досега признатитѣ просбописци по чл. 212 отъ сжщия законъ и по правилника за прошеносцитѣ“. Ако приемемъ това прѣдложение, както го прѣдложихъ азъ, ще дадемъ хлѣбъ на около 2.500 души хора, и, което е по-важно, ще узаконимъ, ще урегулираме положението на тия хора или, по-добрѣ, на тѣхнитѣ дѣйствия по всички изпълнителни дѣла, всички тѣхни дѣйствия, вършени до издаване рѣшението на Върховния Касационенъ Съдъ. Сжщо и на тѣзи, които сж били, ние ще дойдемъ да признаемъ, че тѣзи хора, които сж били прошеносци, имали сж право да бѣдатъ и ходатаи. Съ това ние ще помогнемъ за миналото. Съгласенъ съмъ, че съображенията, отъ които се е водѣла комисията, сж доста цѣлни и не сж свършено безоснователни. Тя се е

водѣла, както ми каза докладчикътъ г. Ношковъ и прѣдседателятъ г. Вобчевъ, отъ желанието да очисти прошеноепиското съсловие отъ извѣстни хора, които сж свършено неграмотни или малограмотни. Дѣйствително, въ всѣко съсловие може да има такива хора, но единъ пътъ създадено едно положение, не можемъ сега да го унищожимъ. За да задоволимъ, обаче, и тѣзи, които желаятъ да се тури единъ цензъ, поне занапрѣдъ, азъ ще моля Народното Сѣбрание, като приеме прѣдложението, както азъ съмъ го прѣдложилъ, за въ бѣдѣще да положимъ, че прошеноеписцитѣ могатъ да станатъ ходатаи по изпълнителни дѣла, ако издържатъ установения отъ закона изпитъ. По този начинъ, като не отнемемъ хлѣба на онѣзи, които досега сж го придобили, занапрѣдъ нека туримъ този цензъ, и онѣзи прошеноеписци, които искатъ да станатъ ходатаи, нека издържатъ установения отъ закона изпитъ. Затова моля г. г. народнитѣ прѣдставители да приематъ прѣдложението, както сега ще го редактирамъ. „Къмъ чл. 208 да се прибави слѣдующата забѣлѣжка“ — нѣма значение, че забѣлѣжката е къмъ единъ или другъ членъ, доста е да се приеме по принципъ: — „могатъ да бѣдатъ ходатаи сжщо и досега признатитѣ просбописци по чл. 212 отъ закона, а сжщо и тѣзи, които ще издържатъ установения занапрѣдъ изпитъ“. По този начинъ тѣзи, на които досега се бѣше признало правото, които сж прошеноеписци и сждилицата имъ бѣха признали правото съ опрѣдѣление да бѣдатъ ходатаи, тѣ си оставатъ занапрѣдъ. Занапрѣдъ, обаче, за прошеноеписцитѣ, които искатъ да станатъ ходатаи, трѣбва да издържатъ единъ изпитъ, какъвто Министерътъ на Правосѣдието съ особенъ правилникъ да урегулира. По този начинъ ние ще задоволимъ и едниѣ, и другитѣ и нѣма да сжществува тази върла неправда, да отнимаме хлѣба на 2,500 души, които възъ основа на сждебни рѣшения сж го придобили. Съ туй, мисля, ще задоволимъ и двѣтѣ страни и азъ моля г. министра да се съгласи и по този начинъ да се свърши тоя въпросъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Моля, г-нъ Пасаровъ, направѣте Вашето прѣдложение писмено и го сложете на масата на прѣдседателството.

Г-нъ Мирски има думата.

К. Мирски: Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣмамъ нищо, по моето разбиране на работата, ако се приеме прѣдложението и въ оная редакция, която напослѣднѣ се прочете отъ вносителя на тоя законопроектъ, но защото въ комисията азъ дадохъ идеята за изпитъ, азъ съмъ длѣженъ да се обясня. Ни най-малко имаше у мене мисль, да прѣчимъ на просбопиското или на каквото и да е друго съсловие. Имаше се налице два принципа, както знаете. Единиятъ, законодателятъ да се не бърка въ работи, съ които тоя или она има да се поминува. Слѣдователно, даже и адвокатъ да може да

бѣде всѣки, когото нѣкой избере за такъвъ, безъ да има нужда отъ образование, каквото се иска по днешния законъ и безъ да е далъ изпита, който се налага по днешния законъ, подиръ като е свършилъ университета. Държавата става настояникъ, като е приела втория принципъ, а именно да се не оставя всѣки да върши всѣка работа, защото се прѣчи и частно на много хора, а пъкъ се прѣчи и на отправлението на правосѣдието въ конкретни случаи. Защото, съгласѣте се, нѣкой пътъ изгубва правата си частно лице отъ недобро водене на работата прѣдъ приставството или прѣдъ сждилицето, а изгубва се и доста врѣме на вѣтъра, безъ да се роди плодотворенъ резултатъ отъ това, което вършатъ тоя или она приставъ, или тоя или она сждъ. У насъ се възприе вториятъ принципъ: никой да се не оставя да върши извѣстни работи, било да упражнява медицина, адвокатство или друга нѣкоя работа, освѣнъ слѣдъ като прѣдстави доказателство на властитѣ, че отбира отъ тая работа, че може да я върши. Тукъ се касае до поминѣка на много лица, а сжщеврѣменно и до кисията на много граждани и гражданки, които иматъ дѣла за изпълнение. И затова, ако и да сме рѣшили по спѣшность да направимъ материята законъ, нека тукъ поне хладнокрѣвно обсѣдимъ работата и да извлѣчемъ по-напрѣдъ опита, че за такива законопроекти не трѣбва да се гласува спѣшность.

Прѣдложението на г. Пасарова, както той самъ ни обясни и както се вижда отъ текста, визира досегашиятъ просбописци, но той самъ се съгласи, че като ще законодателствуваме, трѣбва да помислимъ въобще за просбописцитѣ. Не е вѣрно това, споредъ моето разбиране, че това, което е рѣшилъ Върховниятъ Касаціоненъ Сждъ, било противно на дѣйствующитѣ досега у насъ закони. (Г. Пасаровъ: Не съмъ казалъ такова нѣщо.) Не Вие, но другъ. Много е ясенъ законътъ и менѣ ми е чудно защо има разногласие между състава на Върховния Касаціоненъ Сждъ при тълкуванието му. Може би само затова, защото е издаденъ единъ правилникъ не отъ създателя на този законъ, а отъ неговия най-близкъ приемникъ. Правилникътъ за просбописцитѣ явно противорѣчи на закона за сждоустройството. Чл. 208 отъ закона за сждоустройството говори за ходатаи и просбописци, а чл. 212 говори само за просбописци. Въ чл. 208 думата просбописецъ даже е била излишна, както е излишна тя и въ закона за адвокатитѣ да се казва адвокатъ и просбописецъ: който е адвокатъ, той може да е и ходатай по изпълнение на дѣла, може да е и просбописецъ; който е ходатай или изпълнител на сждебни рѣшения, той може да пише и прошения, може да извършва ходатайства и, въобще, да прави писмени молби. И така, чл. 208 говори за единъ видъ занятия, а чл. 212 — за другъ видъ занятия. Слѣдователно, никаква обратна сила, никакъвъ законъ, който да има обратна сила, днесъ ние не сме сезирани да правимъ. Но ние бихме могли да направимъ и такъвъ законъ, но само

желателно е такива закони да правимъ, каквито гласи и досегашниятъ опитъ, когато това се налага отъ общественъ интересъ. Тогазъ, когато у насъ се има течение да не може да става единъ човѣкъ даже общарь, ако не удостовери неговиятъ майсторъ, че отбира отъ общарство, (Д-ръ П. Гудевъ: Само депутатъ може да става.) какъ ние да не искаме да бъдемъ постѣдователни и да не искаме да биватъ изпълнители по съдебни дѣла само хора, които трѣбва да отбиратъ и да разбиратъ добръ производството на изпълнителни дѣла, което е доста сложничко, да оставяме всѣкиго одного да върши тази работа, да се бърка въ дѣло, което му се довъри? Затуй налага се необходимостъ да се дава единъ изпитъ отъ всѣкиго, който иска да върши такава една работа, която на пръвъ погледъ може да се вижда много проста, но сѣ е малко сложничка. Този изпитъ, както се изказа комисията чрѣзъ устата на г. докладчика, нѣма да бѣде бѣ-зна какъвъ. Трѣбва да бѣде лицето таково, което напълно да може свободно да пише и да чете и да даде изпитъ по онѣзи наредби, които трѣбва да знае, за да може да върши съ редъ онази работа, която се казва изпълнение на съдебни рѣшения. Даже азъ бихъ отишълъ по-нататъкъ и бихъ молилъ г. Министра на Правосъдието, и самата съдебна комисия, и г. докладчика, и г. вносителя на прѣдложението да бъдемъ даже потѣстпчиви, като законодатели. Защо неирѣмѣнно, който е само придобилъ качество на просъписецъ, или който ще го придобие, да може да изпълнява дѣла? Нека всѣки, който е свършенполѣтенъ и пълнограмотенъ, като отиде да даде изпитъ и му прѣпнагатъ прѣстилката за тоя занаятъ, да може да го върши. Затова азъ заключавамъ, като моля всѣкиго да обсъди добръ тая работа, за да не направимъ нѣкоя грѣшка, като нѣмаме на рѣцѣ законопроектъ съ мотиви.

Н. Поповъ: Г-да прѣдставители! Нѣколко души споменаха, че съ това измѣнение на закона се отнимали нѣкакви се придобити права. Азъ станахъ да опровергна това твърдение, което направи както г. Досевъ, така и г. Поповъ и вѣкои други. Съ това измѣнение ни най-малко не се отниматъ придобититѣ права, защото чл. 208 въ своята забѣлѣжка, както и чл. 212 тоже въ своята забѣлѣжка много правилно сж изтъкувани отъ рѣшението на Касаціонния Сѣдъ. Буквата на тия забѣлѣжки, както и смилъльта имъ сж толкова ясни, щото всѣки, стига да ги прочете, ще разбере, че Върховниятъ Касаціоненъ Сѣдъ е постѣпилъ много правилно. Въ първата забѣлѣжка на чл. 208 се говори кои могатъ да бѣдатъ ходатаи, като се казва, че тѣзи, които могатъ да бѣдатъ ходатаи, тѣ сж и просъписци. По силата на това обстоятелство, че тѣ сж били практики сѣдии или практики съдебни пристави, могатъ да ходатайствуватъ, а сѣщо тѣй могатъ да бѣдатъ и просъписци. Но това положение, което имъ дава право да бѣдатъ

просъписци, не имъ дава право да бѣдатъ ходатаи. Това е твърдѣ ясно и очевидно отъ забѣлѣжката къмъ чл. 212. И азъ смѣтамъ, че Върховниятъ Касаціоненъ Сѣдъ е постѣпилъ правилно, когато е изтъкувалъ тѣзи двѣ забѣлѣжки къмъ чл. 208 и 212. Сега, слѣдъ това измѣнение, което е направила комисията, виждамъ, че цѣльта е да се възвиси този институтъ на просъписцитѣ. Това е желателно за насъ и за българското общество. Вие знаете, че просъписци има такива лица, толкова малограмотни, щото просто сж една подигравка, една жестока обида на този институтъ. Всѣки малограмотенъ бездѣльникъ е могълъ да става просъписецъ. (Гласове: То е вѣрно!) Благодарение, че е стоялъ при нѣкой адвокатъ, правилникътъ и законътъ му дава право да бѣде просъписецъ, а той въ сѣщностъ е малограмотенъ. Като се навѣди числото имъ, вие знаете какво става при всичкитѣ сѣдилища въ България. Вие знаете, че общественото възмущение отиде даже дотамъ, щото въ едно наше списание бѣха наречени копои на адвокатитѣ.

С. Ицковъ: За всички не може да се каже това.

Н. Поповъ: При това мнозина отъ просъписцитѣ вършеха една безчестна конкуренция.

С. Ицковъ: Има и контрабанда адвокати.

П. Вжжаровъ: Не обиждайте отсъствующи.

Прѣдседателствующъ А. Франга: Моля ви се, г-да, не прѣкъсвайте оратора!

Н. Поповъ: Понеже не говоря за личности, моятъ събратъ г. Вжжаровъ трѣбнаше да мълчи, защото той знае, че азъ никога не прави демагогия, както той често пѣти я прави тукъ. (С. Ицковъ: Цѣло съсловие нападате!) Съ това измѣнение се внася подобрене въ закона и трѣбва да го приемемъ. И главно е това, че то се отнася само до просъписцитѣ, които визира чл. 212 въ своята забѣлѣжка. Слѣдователно, тукъ нѣмаме отнимане на никакви права. Просъписци, които сж били и ходатаи, контрабанда сж се вмѣкнали въ този институтъ, и затова тѣ не сж имали придобити права, защото законътъ не имъ е далъ такива, обаче сѣдилищата не сж забѣлѣжили. Щомъ е билъ нѣкой прошенъписецъ, приеманъ е и за ходатай. Но когато Касаціонниятъ Сѣдъ е билъ сезиранъ съ тѣкуванието на закона, той много правилно е изтъкувалъ, че просъписцитѣ, които не сж имали ония качества на сѣдии и съдебни пристави, не могатъ да бѣдатъ ходатаи. Затова, г-да, имайте прѣдъ видъ тѣзи мои обяснения и да приемемъ това измѣнение, защото отъ друга страна изпитътъ, който ще се наложи на бѣдѣщитѣ ходатаи — така разбираме още отсега, — ще бѣде единъ изпитъ само по изпълнителната процедура. Затова онѣзи

думи, които се казаха, че съ това измѣнение се върши нѣкаква върла неправда, нѣкаква голѣма несправедливостъ, сж, споредъ мене, думи много излишни и азъ смѣтамъ, че съ законъ не е имало никакво създадено положение, не сж се отнели никакви права; напротивъ, ние урегулируме една материя и съ това измѣнение ние ще възвишимъ института, защото, увѣрявамъ ви, единъ голѣмъ процентъ прошеносписци има, които сж толкова малограмотни, щото не могатъ да си напишатъ заявлението. И убѣденъ съмъ, че за въ бѣдѣще такива прошеносписци нѣма да се осмѣлятъ да се явятъ даже прѣдъ сѣдилищата, а ще отидатъ да си търсятъ друга работа.

Е. Досевъ: Даже адвокати юристи има такива.

Н. Поповъ: Възможно е и юристи да има такива, но обществото и заинтересованитѣ иматъ възможността да ги оцѣняватъ споредъ тѣхното достойнство.

С. Ицѣвъ: А повечето отъ тѣзи, които не сж юристи...

Н. Габровски: Правите политика съ прошеносписцитѣ!

Е. Досевъ: Ние не защитаваме прошеносписцитѣ и не правимъ политика, а защитаваме едни права.

Н. Поповъ: Когато чухъ мнѣнието на г. Досева и на г. Пешева, моето впечатление бѣше, че тѣ правятъ само политика отъ този въпросъ.

Е. Досевъ: Не е вѣрно, защото ние защитаваме една права кауза!

Н. Поповъ: Тази кауза съвсѣмъ не е права. Затова моля народното прѣдставителство да приеме измѣнението тѣй, както се изнесе прѣдъ насъ отъ комисията. Съ това ще направимъ подобрене на закона и на института на прошеносписцитѣ.

Н. Шивачевъ: Г-да народни прѣдставители! Всичкитѣ прѣдложения, които се правятъ отъ този родъ въ нашето Народно Събрание, както знаете, иматъ единъ прѣходенъ характеръ. Всѣка една държава, която наскоро е създадена да има отдѣленъ политически животъ, като отдѣлна държава, естествено е, че въ първитѣ врѣмена нѣмаше подготвени хора, които да заематъ всички длѣжности, каквито съществуватъ и каквито необходимостта ги е създала въ една добръ устроена държава. Тѣзи отъ васъ — по-старитѣ — знаятъ слѣдъ Освобождението кои бѣха лицата, които поеа кормилото на управлението, които заеха тѣзи служебни мѣста, било по сѣдебното или по другитѣ вѣдомства. (Глъчка.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Продължавайте, г-нѣ Шивачевъ,

Н. Шивачевъ: Г-нѣ прѣдседателю, не е възможно да се говори при тази глъчка.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Старайте се съ Вашата рѣчь да привлѣчете вниманието на народното прѣдставителство. (Смѣхъ.)

Моля ви, г-да прѣдставители, пазѣте тишина; много е важна работата, защото се касае за хлѣба на 2.000 души.

Н. Шивачевъ: Въ първитѣ врѣмена подиръ Освобождението не се намираха у насъ достатъчно хора подготвени да заематъ открититѣ служебни мѣста и ние трѣбваше да прибѣгнемъ къмъ чужденци. Имаше по сѣдебното вѣдомство руси, по финанситѣ даже бѣше виканъ единъ френецъ и дѣйствително по този въпросъ станаха дълги и широки спорове. По-старитѣ хора казваха, че ние като неопитни имахме нужда отъ чуждестранци, които за първитѣ нѣколко години да ни ръководятъ, докато ще можемъ да стѣпимъ на своитѣ нозѣ, докогато ще можемъ да се подготвимъ не само теоретически, но и практически за новитѣ служби, които се отвориша тогава толкова много за българскитѣ граждани. Нѣкои, както казахъ и по-рано, даже отъ министритѣ бѣха призовани, напр. по Министерството на Финанситѣ единъ доста добъръ финансистъ, комуто се плащаше по 40.000 л. на годината. Всички викнаха тогава: какви сж тия работи, какъ може да се плащатъ толкова хиляди лева; чужденецъ какъ може да управлява нашето Финансово Министерство и пр. и трѣбваше този финансистъ да се уволни. Уволни се финансистътъ, обаче по начини, които сж вамъ извѣстни: френецътъ си взе 80.000 л. отъ българската казна и въ сжщностъ не можѣ да принесе онази услуга, която българската държава очакваше отъ този чужденецъ. Трѣбва да го признаемъ, че да се управлява една държава не е така лесно.

П. Драгулевъ: По-високо!

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Моля Ви, г-нѣ Драгулевъ, недѣйте смущава г. оратора! Продължавайте, г-нѣ Шивачевъ.

Г. Пасаровъ: Г-нѣ прѣдседателю! Г-нѣ Шивачевъ захвана Халима да ни разправя.

Н. Шивачевъ: Азъ моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които не желаятъ да ме слушатъ, да напуснатъ залата. Този въпросъ е много сериозенъ и азъ съмъ длѣженъ да зачекна всички онѣзи въпроси, които иматъ свръзка съ него. А г. Пасаровъ, който се много безпокои, да има малко търпѣние. Искамъ да ви кажа, че не само тогава, въ първитѣ години, се намѣрваха хора, които казваха, че ние въ първитѣ години на нашата неопитностъ трѣбва да имаме чужденци, но може да се намѣрятъ и сега, които знаятъ резултатитѣ на нашата 25-годишна дѣятелностъ по всичкитѣ наши вѣ-

домства — не искамъ да цитирамъ сега, — а можемъ да кажемъ, че ние имаме нужда и сега отъ чужденци, които да ни ръководятъ още за дълги години; тѣ нѣма да ни управляватъ, обаче тѣ ще ни даватъ съвѣти, тѣ ще ни ръководятъ за дълготелността, отъ която ние, може би, хаберъ нѣмаме. (Глъчка.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Шивачевъ! Моля, не дѣйте се отправа до частни лица. Говорѣте на Народното Събрание.

Н. Шивачевъ: Имаше единъ случай, г-да народни прѣдставители, ще ви го прѣдстави като характеристика. Директора на Обществения Сгради, князь Хилковъ, ние го не харесахме, намѣрихме го за неспособенъ; ние сме имали ужъ по-добри, когато Русия го намѣри за способенъ да управлява не една дирекция, а едно министерство на общественитѣ сгради на цѣла Русия, която е 50 пати по-голяма отъ нашата държава.

Н. Мушановъ: Като тебе го не харесаха. (Смѣхъ.)

Г. Пасаровъ: Какво общо има князь Хилковъ съ моето прѣдложение?

Н. Шивачевъ: Въ свръзка съ този въпросъ бѣше и въпросътъ, дали трѣбва да съществува у насъ само една камара или трѣбва да съществуватъ двѣ камари. Други казваха, дали трѣбва да има само една камара, или една постоянна комисия на Народното Събрание, или, най-сетнѣ, дали не е добръ да има единъ държавенъ съвѣтъ или една кодификационна комисия, както щете наречете я, сѣ едно е, и опитътъ ни научи, че всички добри закони, които минаха прѣзъ Държавния съвѣтъ и които въ врѣмето на пълномощията минаха и които сѣ останали и досега, било законътъ за търговията, за чиновницитѣ и други закони, които сѣ минали прѣзъ рѣшитѣ на единъ добъръ законодатель, Бастианъ, който бѣше въ Министерството на Правосъдието... (Глъчка.)

Г. Пасаровъ: Каква свръзка има прошенството съ Държавния съвѣтъ?

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Пасаровъ! Моля, не дѣйте смущава г. оратора. Той мисли по този начинъ да убѣди г. г. народнитѣ прѣдставители.

Г. Пасаровъ: Ама какво общо има Държавниятъ съвѣтъ съ моето прѣдложение?

Прѣседателствующъ А. Франгя: Продължавайте, г-нъ Шивачевъ.

Н. Шивачевъ: Та искамъ да ви кажа, че въ свръзка съ този въпросъ има другъ единъ въпросъ: този антагонизъмъ, който съществуваше, казвамъ, между тѣзи иностранци и насъ, понеже всичко

искаме да вземемъ въ нашитѣ рацѣ и да злоупотребяваме. Ако видѣхме, че дойде единъ чужденецъ да ни ръководи, по една или друга причина ние всички до единъ казваме, че знаемъ всичко. Въобще ние днеска-затеска можемъ да кажемъ, че нѣмаме чужденецъ на наша държавна служба. Този антагонизъмъ, г-да народни прѣдставители, се появява и сега между специалисти и неспециалисти, между юриститѣ адвокати или между юриститѣ и не-юриститѣ на първо мѣсто. Това е вече споренъ въпросъ. Този въпросъ, както знаете, г-да народни прѣдставители, още прѣзъ 1888 г. се повдигна съ единъ особенъ законъ, прѣдставенъ отъ Министерството на Правосъдието. Тогава се разрѣши, именно, че тѣзи, които иматъ 4-годишна практика или съдебна, или като адвокати, иматъ право да бѣдатъ адвокати, и редъ други мѣроприятия, които единъ видъ захванаха да опрѣдѣлятъ, така да се каже, цензъ за адвокатитѣ и помощницитѣ, разбира се. Това бѣше, може би, пастърчение за юриститѣ, защото тѣмъ се даваше единъ видъ монополъ, само тѣ да бѣдатъ въ бѣдѣще адвокати. И така е. Старитѣ сѣ консерватори, обичатъ да консервиратъ въобще туй положение, което е, но младитѣ върватъ и ние не сме въ състояние да можемъ да ги спремъ. Ако вземемъ мнѣнието на масата, тя ни казва, че рано е още да прѣдадемъ слабинитѣ на отечеството въ рѣцитѣ на младитѣ, може би учени, но още неопитни хора. И може да иматъ основания, г-да народни прѣдставители. Не всички млади, които свършватъ университети по правото напр., било по своитѣ нрави и обичаи, било по своето възпитание, било по своя начинъ на живѣне и, най-сетнѣ, било по своя особенъ родъ раздаване на правосъдие, което може да бѣде много справедливо — не искамъ да споря туку и не ми е това цѣльта, — но въ всѣки случай не всички млади сѣ по угодата на масата. Дечурлига, казватъ, които още нѣматъ понятие отъ свѣта, които не знаятъ какво нѣщо е нива, ливада и другъ редъ такива въпроси, седнали да ме съдятъ, а още мустаци нѣматъ. И редъ такива въпроси, които вие сте слушали, за да пѣма нужда да продължавачъ въ този редъ. Длъженъ съмъ, обаче, да призная, че може и между старитѣ, които бѣха съдили, да е имало нѣкои недостатѣци, но на всѣки случай имаше отъ тѣхъ хора, които съ по-голямъ, може би, усърдие и съ по-добро разбиране практическия животъ на нашитѣ селини, на нашитѣ граждани, съ практическо разбиране на разни търговски въпроси, които се повдигатъ въ разни съдилища, да сѣ умѣли по-добрь да схващатъ и да разрѣшаватъ, може би, по-правилно въпроситѣ, отколкото сегашнитѣ наши млади юристи. И този начинъ на гледане на нашата маса може да е докарало дотамъ, щото ти да прѣдпочита старитѣ съдии и практики и старитѣ поредки, отколкото новитѣ. Но казахъ и по-напрѣдъ, не можемъ да се спремъ, течението е трѣгнало и ние сме вече въ една хлъзгава почва, не можемъ да се върнемъ назадъ. Ще вървимъ и ще дойдемъ до една точка

и тамъ ще се разрѣши въпросътъ въ полза на едни или въ вреда на други. Мнозина отъ тия практики даже казватъ: какво нѣщо е напр. теорията? Не е ли тя плодъ, не е ли тя произведение на опитността на човѣчеството на нѣколко поколения, които сме прѣминали досега? Неужели науката е дошла отгорѣ и веднага е написана на книга? И така е. Но вънъ отъ това искаме да кажа, че и практики и юристи може да има много безсвѣстни адвокати, както и обратно. Но въпросътъ е, че отъ усърдието напр. на отнасянето и умѣнието на съдията, на адвоката и пр. зависи много, за да покаже той на масата, че той е достоенъ човѣкъ за този постъ, който той занимава.

Длъженъ съмъ да го призная, г-да народни прѣдставители, че едно нѣщо, което съществуваше въ първитѣ години на Освобождението, което бѣше останало отъ турското робство още по-рано, онова усърдие, онази привязаностъ къмъ своята работа, за да не кажа нѣщо повече, като че отъ денъ на денъ захваща да се изгубва въ нашия въобще чиновнически персоналъ. Който отъ насъ е бивалъ старъ чиновникъ, или който се интересува, знае, че нѣмаше часове за работа. Когато стариятъ съдия седнѣше на мѣстото си, много пакти се е случвало да нѣма обѣдъ и вечера: захващатъ се дѣлата и трѣбва да ги свърши. Сегашиятъ чиновници какво правятъ? Последне часовника, дохожда въ 9, излиза въ 12 и свърши се работата.

Вънъ отъ това, г-да народни прѣдставители, вие знаете, колко много зависи отношението на управляещото тѣло къмъ управляемитѣ. Може да е единъ съдия ученъ човѣкъ, но когато не добръ се старае да изучи тѣхнитѣ нужди, тѣхното положение, за да може да обсъжда въпроситѣ, съ които той е натоваренъ, по мое мнѣние, отъ таквъ чиновникъ не може да има абсолютно никаква полза. Единъ примѣръ. Нашиятъ уважаемъ другаръ г. Василевъ съ своитѣ питання къмъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието даде една фотография добра за днешното наше чиновничество: онаи надмѣнностъ, онаи гордостъ, съ която гледа на тия, които сж ни избрали и отъ които ние живѣемъ. Скърбенъ е, може би, този фактъ, но е фактъ. Никой у насъ не се занимава съ онова усърдие, съ онази религиозна строгостъ и почитание на своята длъжностъ, каквито ги имаше въ старитѣ врѣмена. Ето защо, въпрѣки моето най-голѣмо уважение къмъ нашитѣ магистрати, къмъ младитѣ наши чиновници, тъй както и къмъ всички, които искатъ да наложатъ новото, трѣбва да станатъ мъченици за прокарването на една идея. Тѣ ще трѣбва да употребятъ голѣми усилия надъ себе си, за да могатъ да привикнатъ масата да гледа съ по-добро око на тѣхъ. Ако тѣ ще продължаватъ да гледатъ на избирателитѣ, на масата въобще така, бждѣте увѣрени, че още за дълги години този антагонизъмъ, който съществува между практики и юристи и между масата и чиновницитѣ, ще бжде най-опасното оръжие за онази реакция, отъ която вие всички треперете. (Гласове:

А а а!) Азъ ще ви приведа, особено за г. Конова, единъ примѣръ за социалистическата група. Ние знаемъ, че у насъ нѣма никакви условия за съществуването на каквато и да е социалистическа група и, ако тя съществува тукъ, то е благодарение на бившитѣ режими, отъ които на мнозина наши селяни е омръзнало; тѣ не сж благодарни и доволни отъ положението си и готови сж да слушатъ всѣкого, готови сж да слушатъ даже и анархиститѣ. Та, искаме да ви кажа, ако нашитѣ чиновници продължаватъ тоя пактъ, то ще бжде едно отъ най-силнитѣ оръжия, за да може да се въведе у насъ едно по-дружко управление — усѣщате се какво.

И. Воденчаровъ: 5 минути отидихъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Нека свърши г. Шивачевъ.

Не можете ли да бждете по-късичкъ, г-нъ Шивачевъ?

Н. Шивачевъ: Ето защо, г-да народни прѣдставители, въ тази реакция, ако можемъ така да я наречемъ, или съ този редъ, или съ този начинъ на промѣняване или нововъведение, нашиятъ законодатель е искалъ, разбира се, не само да се спре, да опрѣдѣли ценза за адвокатитѣ, както и за съдии, но той е искалъ да отиде по-нататкъ, като е опрѣдѣлилъ кои могатъ да бждатъ и прошеносписци. Въ тази забѣлжка на чл. 208 се казва, кои могатъ да бждатъ помощници адвокати, колко години имъ сж необходими и, най-сетнѣ, какво се говори за тия, които нѣматъ това число години? Да могатъ да бждатъ прошеносписци и ходатаи по изпълнение на дѣла. Този членъ е свързанъ тоже съ чл. 212, въ който се говори, че секретаритѣ и подсекретаритѣ на окръжнитѣ съдилища, на нотариуситѣ, на прокуроритѣ и пр., които сж изслужили, казва, най-малко двѣ години, могатъ да бждатъ прошеносписци. Така щото, казвамъ, законодателятъ въ този редъ на идеи вече, въ намѣренето си да реформира въобще отечеството сѣ къмъ специалности, отива дотамъ най-сетнѣ и до просбописцитѣ. Нѣма съмнѣние, че безъ да говоря какво значение иматъ съдиитѣ и адвокатитѣ, че нѣма нужда всичко да знаятъ, но вие знаете какво голѣмо значение прѣдставлява отъ себе си тази корпорация на просбописцитѣ.

Вие знаете, че тѣзи отъ васъ, които сж адвокати, много пакти се е случвало по известни въпроси, които иматъ свръзка съ едно дѣло, което тѣ сж рѣшили или което имъ било възложено да заведатъ, не само че сж недѣли изучаватъ въпроса, но даже се принуждаватъ да се свѣтватъ съ своитѣ колеги, за да могатъ правилно да заведатъ дѣлото прѣдъ съдилищата. Ако единъ адвокатъ счита за нужно да губи врѣме за изучаване на въпроситѣ, които сж свързани съ едно дѣло, това показва, че завеждането на дѣлата играе най-голѣма роль въ нашето производство. И така е. У насъ, може би,

не мога да кажа точно процента, но повече отъ половината дѣла се губятъ не затова, че лицата, които завеждатъ иска, нѣматъ право, но само затова, че дѣлото не е заведено правилно. Та отъ тази точка зрѣние законодателятъ, като е турилъ единъ цензъ, прибавилъ е въ този членъ, 212, че единъ правилникъ ще опрѣдѣли по-точно правата и задълженията на самитѣ тѣзи прошеносци. Правилникътъ ви е извѣстенъ. И споредъ този правилникъ прошеносцитѣ се ползуватъ и съ право да ходатайствуватъ при изпълнението на дѣлата. Така щото, г-да народни прѣдставители, вие виждате колко е важенъ въпросътъ за прошеносцитѣ. Отъ тѣхъ, значи, зависи, може би, половината или зависи много. Ако той ще състави добръ или злѣ прошеніе, отъ това ще зависи, за да може да се спечели или загуби дѣлото. Вънъ отъ това, като му се възлагатъ и ходатайства за изпълнение на дѣлата, и тази материя, може да се каже, е една отъ най-труднитѣ. Единъ нещастникъ, който, по една или друга причина, има разправия съ едно лице, недобросъвѣстно или добросъвѣстно, което може да разбира своитѣ задължения или не, обаче става споръ — нѣма нужда тукъ да се простирамъ да обяснявамъ какво е назначението на самия процесъ: назначението е, г-да народни прѣдставители, щото и двѣтѣ лица, въобще сѣдящитѣ се, да се възстановятъ въ своето първоначално положение, т. е. всѣки да придобие своето право, — и когато той ще има едно рѣшение, влѣзло въ законна сила, ще вземе единъ изпълнителенъ листъ. Този е, значи, единъ отъ най-важнитѣ моменти на цѣлата процедура. Двѣ лица се сѣдятъ или страната, която е спечелила, 15 години е ходила по сѣдилищата и слѣдъ 15 години, когато вземе изпълнителенъ листъ да го изпълнява, тя си казва: слава Богу, процесътъ се свърши; значи, сега е именно, както казва г. Вжжаровъ, вѣнецътъ на всичката работа. Ето защо този институтъ както на сѣдебнитѣ пристави, отъ една страна, които държавата е поставила, за да изпълняватъ сѣдебнитѣ рѣшения, и, отъ друга страна пъкъ, и лицата, които сѣ натоварени отъ частнитѣ лица да наблюдаватъ за точното и правилното изпълнение на процедурата, е важенъ. Който отъ васъ е ималъ какви да е вземания-давания въ сѣдилищата, знае какви прѣпятствия се случватъ и за една запетая или за други нѣкои работи току видишъ, че унищожили продажбата, вслѣдствие на което лицата трѣбва да се влачатъ още 2—3 години. Ето защо институтътъ както на сѣдебнитѣ пристави, така и на прошеносцитѣ и лицата, натоварени съ тази длъжностъ, е много важенъ. Какъвъ е персоналтътъ на тѣзи пристави, каква е тѣхната специалностъ и, въобще, какъ изпълняватъ дѣлата, не е нито мѣсто, нито врѣме сега да разискваме. Вие сами го знаете. Така щото, въ този родъ идеи, като реформаторъ и г. Пасаровъ... Да, пропуснахъ да спомена, че Върховниятъ Касаціоненъ Сѣдъ не се е съгласилъ съ това тълкувание, което е въведено въ правил-

ника на прошеносцитѣ, а именно, че всички прошеносци иматъ право да ходатайствуватъ при изпълнение на сѣдебни рѣшения. Това именно тълкувание на Върховния Касаціоненъ Сѣдъ е накарало нашия уважаемъ другаръ г. Пасаровъ, да внесе прѣдложението, което ви е извѣстно. Въ това прѣдложение се казва: (Чете.) „Къмъ забѣлѣжката на чл. 208 отъ закона за устройството на сѣдилищата подиръ думитѣ: „Всички други практики сѣди, както и сѣдебнитѣ пристави и досегащнитѣ тѣхни помощници, които иматъ тригодишна практика, могатъ да бждатъ ходатаи по изпълнение на рѣшения“, да се прибавятъ думитѣ: а също и досега признатитѣ просбописци по чл. 212 отъ сѣщия законъ и по правилника за прошеносцитѣ“. Сега, дѣйствително, това прѣдложение може да има за цѣль повече да узакони едно тълкувание, което и безъ това Министърътъ на Правосѣдието го е далъ, като е призналъ, че тѣзи, които сѣ просбописци, тѣ иматъ право и за ходатайство. Когато пъкъ Върховниятъ Касаціоненъ Сѣдъ е казалъ, че освѣнитѣ лицата, които изрично е казано, разни тамъ практики-сѣди, и пр. и пр., отдѣлнитѣ просбописци, които ще бждатъ признати за такива на основание правилника, Касаціонниятъ Сѣдъ казва, че гѣ нѣматъ право да ходатайствуватъ при изпълнението на дѣлото.

Г-да народни прѣдставители! Отъ всичко досега казано отъ моя страна, вие разбирате, че азъ не съмъ толкова голѣмъ педантъ да отдавамъ голѣмо значение на специалиститѣ. Има специалисти, които благодарение на усърдието, на труда на личната индивидуална способностъ, която сѣ имали, могатъ да бждатъ най-добри по своята професия, но това не ще каже, че други лица съ трудъ и усърдие и занимание не могатъ да постигнатъ това, което специалистътъ, или свършившиятъ университетъ, може да постигне. Има науки, напр. както е медицината, както е инженерството или други, естествено, че по тѣхъ не е възможно да се постигне всичко; може да се постигнатъ нѣкакви резултати, но тѣ сѣ толкова минимални, та и дума не може да става за тѣхъ; обаче, колкото се касае до прѣходнитѣ врѣмена, които прѣкарахме, ние сме имали и много добри практики-сѣди и практики-адвокати. И противното: имали сме, имаме чиновници и сѣдни юристи, които не сѣ годни за работа, а тѣй сѣщо и практики-сѣди, които не сѣ годни за работа. На всѣки начинъ, общо правило не можемъ да направимъ за тѣхъ. Не можемъ да кажемъ ние, че този, който е свършилъ университетъ, е лице, което може да изпълнява тѣзи функции, съ които е натоварено по своята специалностъ, или, обратно, не можемъ тоже да казваме, че еди-кой си практикъ, понеже не е свършилъ въ университета, хаберъ нѣма отъ тѣзи работи. Това ще бжде съвършено абсурдно, защото, както казахъ, има отъ едниѣ, има и отъ другитѣ хора, които могатъ да бждатъ на своето мѣсто. Ето защо азъ мисля, че ние не трѣбва да бждемъ педанти нито въ едно отношение,

нито въ друго и Народното Събрание, когато създава закони, трѣбва да се ръководи отъ идеята, че у насъ още за дълги години ние не ще можемъ да вземемъ само едно направление или въобще да се опрема и да кажемъ: само специалисти ще назначаваме. Можемъ да се ползуваме отъ услугитѣ и на едната категория хора, можемъ да се ползуваме отъ услугитѣ и на другата категория. Особено, г-да народни прѣдставители, ако правимъ ние грѣшка, правимъ грѣшка, когато бързае съ съставлението или въобще съ прокарването на този родъ закони. И по-рано, когато се внесе прѣдложението на нашия уважаемъ другаръ, Балчишкиятъ народенъ прѣдставителъ, искаше много скоро да го прокара. И добръ стана, че не го прокарахме, защото бо-зна какви послѣдствия щѣше да има. Сега внесе се въ комисията и въ почитаемата комисия, въ която и азъ съмъ членъ, азъ молихъ да се състави надлежниятъ докладъ, като се изложатъ мотивитѣ, по които се е ръководила комисията, за да направи това прѣдложение. Спѣшно е, ни се каза, нѣма нужда отъ докладъ. Г-да народни прѣдставители! Спѣшностъ въ смисълъ на правилника азъ разбирамъ така: когато въ сѣщия или въ другия день Събранието рѣшава еди-кой законъ да се гласува съ спѣшностъ въ комисията и на другия день или сѣщия день даже да се докладва. Но когато има 10 дена, или — какво 10 дена? — има 18 дена откакъ засѣдаваме и на комисията е възложенъ този законопроектъ — струва ми се, че на 22 декемврий м. г. ѝ се възложи да го разгледа, — комисията имаше пълна възможностъ не само да го изучи, както и има време да го изучи, но да си състави и писмения докладъ, въ който да се изложатъ мотивитѣ, по които се е ръководила, та да може Народното Събрание да бѣде освѣтлено сега по-добрь. Стана докладчикътъ, разправи нѣкои работи и азъ, който бѣхъ въ комисията, зная какъ се формулира прѣдложението на г. Пасарова, но азъ вѣрвамъ, че мнозина г. г. прѣдставители, които ще вдигнатъ ръка, докато не се разрѣши въпросътъ, трудно ще вдигнатъ, или, ако вдигнатъ, не ще знаятъ въ каква смисълъ. Но, както и да е, миналото минало. Сега имаме на ръка два прѣдложения: имаме прѣдложението на комисията или по-добрь имаме първоначалното прѣдложение на г. Пасарова, както комисията го е приела, а имаме пакъ същото прѣдложение на г. Пасарова, прѣредактирано съ прибавка на нѣколко думи или втора алинея, ако щете я наречете. Тя е: „а сѣщо и тия, които ще издържатъ, казва, установениятъ изпитъ“.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Имате ли още много да говорите, г-нѣ Шивачевъ?

Н. Шивачевъ: Свършвамъ. Разлика собствено между двѣтъ прѣдложения нѣма. Разликата е само това, че комисията не е уважила придобититѣ права на досегашнитѣ просбописци.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нѣ Шивачевъ, свършихте ли?

Г. Пасаровъ: Г-нѣ прѣседателю, г. Шивачевъ не е сериозенъ, като говори по тази работа.

Н. Шивачевъ: Не съмъ свършилъ. Дайте 5 минути отиди, за да си почина.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Давамъ 5 минути отиди.

(Слѣдъ отиди.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) За сѣданието продължава. Г-нѣ Шивачевъ има думата.

Н. Шивачевъ: (Продължава.) Казахъ и по-рано, г-да народни прѣдставители, че всичкиятъ въпросъ сега се касае за запазването придобититѣ права, които иматъ прошеносписцитѣ. Този въпросъ е много сериозенъ и даже споренъ отъ една страна, но голѣма частъ отъ тѣзи, които се занимаватъ съ правото, знаятъ, че придобититѣ права въобще се считатъ като единъ законъ на миналото, било въ публичното право, било въ гражданското, било въ международното право и, слѣдователно, въпрѣки отдѣлнитѣ мнѣния, каквито може да имаме, пакъ ще трѣбва да се уважава тѣзи придобити права. Тѣ трѣбваше да се уважава и на туй основание, защото нашата практика е била такава. Както споменахъ и по-рано, съ закона, който урегулира въпроса за адвокатитѣ, и тогава се признаха придобититѣ права на сѣщитѣ, както и на адвокатитѣ, които имаха извѣстна практика до този моментъ — съ 4-годишна практика, имаха право да бждатъ адвокати. Въ закона за сѣдоустройството, който има, както знаете, единствена цѣль да осигури положението на специалиститѣ, като прѣдпочита тѣхъ, и тамъ има едно прѣходно положение, съ което си запазватъ придобититѣ права. Ето защо, въпрѣки отдѣлнитѣ мнѣния, които всѣки отъ насъ може да има по този въпросъ, длъжни сме да прѣклонимъ глава прѣдъ придобититѣ права. Защото за въ бждеще ние можемъ да поставимъ какъвто да е цензъ, и по общото правило, че законитѣ ги правимъ за бждещето, но не за миналото, има случаи, обаче, въ които законодателятъ може да даде на закона обратна сила, но самъ по себе си законътъ нѣма обратна сила. Така щото, отъ васъ ще зависи да признаете вие, ще дадете ли на този законъ обратна сила или не, но мисля, че прѣдъ видъ на практиката, която досега се е водила, ще трѣбва да признаемъ, че придобититѣ права ще трѣбва да се завардятъ. Говори ни се тукъ какви прошеносписци има, за тѣхното въобще образование и пр. Ако е да говоримъ за прошеносписцитѣ, може да кажемъ, за съжаление, че и между адвокатитѣ, и между сѣдитѣ, и между прѣдставителитѣ може да има такива. Може би единъ день мнозина тукъ отъ насъ да не можемъ да засѣдаваме, когато ще

се установи единъ по-строгъ цензъ, (Гласове: А а а!) по сега-засега положението е таково. И ние, когато правимъ закони, общъ принципъ е, че законодателятъ трѣбва да се ръководи отъ правилъ, отъ обичаитъ и въобще отъ положението, въ което се намира обществото. Ако вие ще турите единъ по-голямъ цензъ за прошенонисцитъ и ако такива лица нѣма да ги има, какво ще направите? Значи, унищожавате самия институтъ. Ето защо моето мнѣние е, че трѣбва да се признае за fait accompli правото на тѣзи прошенонисци, които досега сж се ползували, а щомъ може да бждатъ прошенонисци, естествено, и дума не може да става, че иматъ право да бждатъ ходатаи по изпълнителни дѣла. Защото станаха нѣкои спорове и, право да ви кажа, азъ казахъ и по-рано, съ бързането да се правятъ закони, ставатъ погрѣшки. Едни казаха въ Събраниято, че тѣзи, които сж просбонисци, не могатъ да бждатъ ходатаи по изпълнителни дѣла. Азъ съмъ на друго мнѣние. Този, който е просбонисецъ, има право да бжде и ходатай на туй просто основание, защото, ако ние пѣмаме нѣкакъвъ високъ цензъ за съдебнитъ пристави, ако ние знаемъ какво е образованието на съдебнитъ пристави, тогава какво ще искаме по-голямъ цензъ за просбонисцитъ? Сега, казахме, че понеже се касае за придобити права, трѣбва да се задоволимъ да туримъ точка, лошо, хубаво — това е, но за въ бждѣще, които искатъ да станатъ просбонисци и ходатаи, трѣбва да иматъ такова образование, такъвъ цензъ, такава практика и пр. Ето защо азъ приемамъ прѣдложението на г. Пасарова съ тази прибавка, която той направи сега. И по такъвъ начинъ моето мнѣние е, че ние узаконяваме всички просбонисци, които законътъ ще ги завари, че изпълняватъ тази длъжностъ или же че сж придобили право да бждатъ просбонисци — нищо не значи, нѣма никаква разлика — могатъ и занаяпрѣдъ да продължаватъ своето занятие и могатъ да бждатъ ходатаи по изпълнение.

Сега, второ положение. За въ бждѣще, които искатъ да бждатъ, ще трѣбва да иматъ този цензъ, който се указа, и, вънъ отъ това, ще трѣбва да даватъ и надлежни изпитъ. Така щото, ценза го опрѣдѣлиме за въ бждѣще, а пъкъ на досегашнитъ просбонисци туряме една точка и ги припознаваме, както законътъ за адвокатитъ припозна дотогавашнитъ адвокати. Прѣдъ видъ на тѣзи съображения, моля Народното Събрание да приеме прѣдложението на г. Пасарова въ тази форма, въ която го прѣдлага. Това е, по моето мнѣние, почти сжщото, което е приела комисията, само има малка разлика въ това, че единъ видъ тѣй, както се даде тълкувание отъ г. докладчика, придобититъ права не се признаватъ — така азъ разбрахъ, — когато ние пѣмаме право да унищожимъ правата на хора, които сж ги придобили.

Нѣма съмнѣние, че би трѣбвало да се кажатъ нѣколко думи и какъвъ трѣбва да бжде изпитътъ, но азъ ще го оставя на тѣзи г. г. народни прѣдставители, които ще говорятъ по-сетнѣ. Желателно

е да се опрѣдѣли какъвъ ще бжде изпитътъ, каква трѣбва да бжде програмата, по която ще се изпитватъ бждѣщитъ просбонисци. Опасна игра е, ако Народното Събрание не даде едно тълкувание, въ каква смисълъ трѣбва да бжде. Много пѣти, г-да прѣдставители, мнозина отъ желание да бързатъ, други отъ друго желание искатъ да се не говори, а да минува, но вие знаете колко затруднения срѣщатъ въ сѣдилищата, когато прочетатъ извѣстенъ членъ отъ извѣстенъ законъ, търсятъ протоколитъ и нѣма нищо говорено по него. Така щото, Народното Събрание, споредъ мене, ще трѣбва да нареди, отъ прѣдставителитъ да се изкажатъ мнѣния и по въпроса за изпита. Съ това свършвамъ. Азъ се надѣвамъ, че Народното Събрание ще да приеме прѣдложението на г. Пасарова.

Т. Начовъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ искахъ да кажа нѣколко думи по това прѣдложение, но изновѣдвамъ си, че се уморихъ отъ да слушамъ прѣдговорившитъ оратори. Краснорѣчието на ораторитъ толкова ме изтеза, щото безъ малко апopleksia щѣхъ да имамъ. (Смѣхъ.) Сега, при сѣ това, длъженъ съмъ да ви заявя, че като се отказвамъ отъ да дамъ каквото да е мнѣние по това законодателно прѣдложение на г. Пасарова, заявявамъ ви, че изслушахъ само г. Пасарова внимателно, чухъ всичко онова, което той каза, и заявявамъ, че напълно сподѣлямъ неговитъ възгледи и съмъ готовъ, ако се положи на гласуване, да гласувамъ за него

П. Шоповъ: Г-да прѣдставители! Ако вземахъ думата втори пѣтъ по тоя въпросъ, то е за да се разясни едно недоразумѣние, което сжществува между г. Емануила Начевъ и мене, а така сжщо и между г. докладчика на комисията по Министерството на Правосѣдието. Когато азъ първи пѣтъ вземахъ думата и говорихъ относително прѣдложението, което се докладва сега и ще го вотираме да стане законъ, азъ казахъ, че съ туй прѣдложение се дава обратна сила на закона и, слѣдователно, отнематъ ония придобити права на просбонисцитъ, които сж попаднали, съгласно този законъ и правилника, да бждатъ просбонисци. И менѣ ми се възрази тогава, както отъ г. Емануила Начевъ, така и отъ г. докладчика, че този законъ не отнема придобити права.

Г-да народни прѣдставители! Като се прочете внимателно забѣлѣжката втора, която тѣ сж приели като прибавление къмъ чл. 212, ясно се вижда, че всичкитъ просбонисци-ходатаи, на които правата сж отнети на основание опрѣдѣлението на Върховния Касационенъ Съдъ, и сега се отнематъ правата имъ, защото нѣматъ право да упражняватъ своето занятие, безъ да сж положили изпитъ такъвъ, какъвто прѣдвижда прѣдложението, което сега се разисква. Прави се намекъ, защо ние ще признаемъ придобити права на ония хора, които случайно сж попаднали за прошенонисци и ходатаи, и хора, които сж свършено неграмотни, хора, които не

разбират длъжността си, чутъ ли не хора вагабонти, доколкото можахъ азъ да разбера, както твърдѣше г. Поповъ. Признавамъ, че е твърдѣ възможно между онѣзи, които сж придобили това право, да има хора не дотамъ добри, или же хора, които не дотамъ добрѣ да разбиратъ своето звание, но туй не ще да каже, ако има единъ или два сухи клона, че трѣбва да отсѣчемъ цѣлото дърво. По-големата частъ сж хора, които разбиратъ своитѣ обязанности. Ами какво сж били виновни тѣ тогава, когато известни закони сж имъ създали права и всѣки има право да се явява за ходатай, както по-рано имаше право да се явява като адвокатъ въз основа на едно свидѣтелство, издадено отъ общинското управление, въ което се казваше, че има правоспособностъ да се явява въ сждилищата като адвокатъ? Е добрѣ, сетнѣ трѣбваше да създадемъ единъ законъ и да кажемъ, че понеже тѣ така контрабанда, както каза единъ, сж придобили това право, то да имъ се отнеме. Менѣ ми се струва, че съ това ще направимъ една висша несправедливостъ, ако се съгласимъ съ предложението на комисията по Министерството на Правосъдието, а така сжщо и съ нѣкои отъ г. г. ораторитѣ. Ето защо пакъ ще помоля и ще настоявамъ прѣдъ г. г. народнитѣ прѣдставители да се съгласятъ да приематъ това предложение, което се внася било отъ мене, било отъ г. Пешева, и по таквъ начинъ ние ще признаемъ правата на ония, които сж били досега прошеносписци-ходатаи, а за въ бждѣще ще прѣпрѣчимъ пжтя, както стана за всички вѣдомства, на адвокати, чиновници и т. н., които искатъ да бждатъ въ бждѣще такива, да издържатъ установения изпитъ. По таквъ начинъ ние ще оставимъ хората на пжтя, които, благодарение на това занятие, се прѣпитаваха.

Д-ръ К. Милановъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ ще поддържамъ изказанитѣ отъ мене по-напрѣдъ възгледъ и отъ прѣждеговорившитѣ, които повечето се изказаха за предложението на г. Пасарова или предложението на г. Пешева, които сж почти еднакви. Ще наведе още едно възражение на тѣзи господа, които настояватъ на предложението или измѣнението направено отъ комисията по Правосъдието. Въ настоящия случай, както обясни г. Пасаровъ, въпросътъ е повдигнатъ вслѣдствие на едно касационно опрѣдѣление, тѣй като една отъ странитѣ по едно изпълнително дѣло се оплакала прѣдъ Касаационния Сждъ, че лицето, което е прѣдставлявало противната страна, не е имало право да бжде ходатай.

Г-да народни прѣдставители! Известно ви е, че съгласно закона за сждоустройството и правилника къмъ него, а главно съгласно закона, ходатаитѣ и просбосписцитѣ, било по чл. 208 — ходатаитѣ, било по чл. 212 — просбосписцитѣ, се признаватъ отъ окръжнитѣ сждилища съ опрѣдѣление, и прокуроритѣ при окръжнитѣ сждилища, които считатъ, че опрѣдѣлението на сжда е неправилно, може

да го обжалватъ прѣдъ по-горната инстанция — апелацията или касацията, и ако Касаационниятъ Сждъ по поводъ на такова опрѣдѣление, което е било обжалвано въ надлежния срокъ, съгласно нашитѣ закони, съгласно гражданското сждопроизводство и съгласно закона за сждоустройството, се занимаеше съ този отдѣленъ случай и кажеше на сждитѣ: вие, г-да сждии, съ вашето опрѣдѣление намѣсто да признаете това лице по чл. 212 само за прошеносписецъ, а не и за ходатай, вие сте направили погрѣшка, като сте го признали, тогава касирва опрѣдѣлението на сжда. Но тукъ нѣмаме подобенъ случай. Ние имаме за прошеносписцитѣ и ходатаитѣ, които упражняватъ това занятие, имаме, казвамъ, за тѣхъ опрѣдѣления на окръжнитѣ сждилища влѣзли въ законна сила, които опрѣдѣления не сж обжалвани отъ никого, и щомъ тѣ сж влѣзли въ законна сила, тѣ сж законъ както за окръжнитѣ сждилища, тѣй и за апелативнитѣ и Касаационния Сждъ; защото Касаационниятъ Сждъ нѣма право да отмѣнява влѣзли въ законна сила рѣшения и опрѣдѣления. И щомъ признаемъ, че Касаационниятъ Сждъ по този случай, по изпълнителното производство, на онова лице признатото му право съ опрѣдѣление влѣзло въ сила го е отнелъ, самъ е нарушилъ закона, защото, за да се отмѣни едно опрѣдѣление или рѣшение влѣзло въ сила, изисква се у насъ, споредъ нашитѣ закони, да има законни поводи, или да личи нѣкоя фалшификация на документи, която фалшификация издава прѣстѣпление, или да личи нѣкое прѣстѣпление, извършено отъ сжда или друго лице; тѣ сж издавали сждебни рѣшения, за да се даде поводъ на ревизиране или отмѣнение рѣшения или опрѣдѣления, влѣзли въ сила. По настоящия случай ние такова нѣщо нѣмаме. Касацията си присвои правото, като отмѣни цѣлъ редъ опрѣдѣления на окръжни сждилища, влѣзли въ сила. Туй е съвършено незаконно и вѣрвамъ, че Народното Собрание ще покаже, че напълно зачита законитѣ и нѣма да утвърди едно подобно нарушение, извършено отъ Касацията. Може да е право, че по чл. 208 се признаватъ само прошеносписци и ходатаи, а по чл. 212 се признаватъ само просбосписци. Право или криво, понеже рѣшението на Касаационния Сждъ е една грѣшка — може би, не почива на никакъвъ законъ — Касаационниятъ Сждъ нѣмаше право да имъ отнема това право. И по тия съображения, като отговарямъ на г. Попова, че не е правъ въ твърдението си, че касационното рѣшение е правилно — то отмѣни цѣлъ редъ рѣшения на окръжни сждилища, влѣзли въ сила, — ние трѣбва да се съгласимъ съ предложението на г. Пасарова, както той го прѣдлага, или съ туй на г. Пешева, както той го измѣнява, което е почти еднакво съ г. Пасаровото. А предложението на комисията, както го е измѣнила, не може да бжде прието, защото съ туй ние ще отнемемъ правото на хора, които сж го придобили по законенъ редъ. Не сж виновни тѣ и не можемъ да имъ отнемемъ занятието и да нахвърлимъ прѣдъ

държавната трапеза още хиляда или двѣ хиляди хора да си търсят прѣхраната отъ държавната трапеза и да не създаваме съ туй още гладници за служби, както ги наричаме, а трѣбва да ги оставимъ на занятието, което сѣ упражнявали досега. Ние сме адвокати-юристи, които имаме най-голямъ шансъ да авансираме занаятѣ и да сме оградени отъ практицитѣ съ разни закони, ние имаме интересъ да нѣматъ тѣзи лица това право да изпълняватъ рѣшения, но справедливостта го изисква отъ насъ, да признаемъ тѣхнитѣ права и да имъ ги възстановимъ, а занаятѣ, ако искате, създайте имъ много по-тежки экзамени, но тѣзи придобити досега тѣхни права не може да имъ ги отнемате. Инакъ, ще бъдемъ крайни егоисти въ нашето искане. Ето защо нашата кауза е права и ние не излизаме отъ никакви партизански или други съображения, но само защото не трѣбва да имъ се отказатъ придобититѣ права по законенъ редъ. Затова азъ моля Народното Събрание да се съгласи да приеме прѣдложението на г. Пасарова, както той го видоизмѣни, или да приемемъ това на г. Пешева, което е почти едно и също съ това на г. Пасарова.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Бобчевъ има думата. (Гласове: Нѣма го.)

Г-нъ Досевъ има думата.

К. Досевъ: Г-да народни прѣдставители! Несправедливиятъ упрекъ, хвърленъ върху мене и върху г. Пешева отъ страна на г. Попова, ме накара да взема втори пътъ думата. Нѣма съмнѣние, че народното прѣдставителство, когато ще създава закони, които ще гарантиратъ, които ще докосватъ частнитѣ интереси на българскитѣ граждани, трѣбва да бжде много внимателно, защото нѣма по-голямъ несправедливостъ на свѣта отъ тази, да вземешъ едно спечелено право отъ едно лице, да го оставишъ въ нещастие и да дадешъ тѣзи лични права въ интересъ на други лица, тѣ да събиратъ всичкитѣ облаги. Нийдѣ въ свѣта не вървамъ въ законодателнитѣ тѣла, съ изключение на нашето законодателно тѣло, да е създаденъ такъвъ законъ, който да отнема на гражданитѣ едно придобито право. Но, за съжаление, у насъ става, и то тамъ, дѣто най-малко трѣбваше да се очаква, става най-много именно въ областта на нашето правосѣдие. Ако бѣше станало въ областта на едно друго вѣдомство, то можеше да се гледа инакъ, но то, както казахъ, става въ нашето правосѣдие. Създадохъ се редъ закони, които искаха да турятъ редъ за въ бждѣще, създадохъ се цензове за назначение на чиновници по горигѣ, по телеграфитѣ и почитѣ, по финанситѣ и навсѣждѣ се запазиха правата на старитѣ служащи, които сѣ ги спечели съ дълго служене на държавата, а само въ правосѣдието се отстъпи отъ този принципъ и се създадохъ редъ законоположения, които да запазятъ, да оградятъ правата, интереситѣ не на болшинството, не на

държавата, а на една група наши юристи, които не бѣха достатѣчни да заематъ всичкитѣ мѣста, съ които разполага държавата. Първиятъ несправедливъ законъ, законътъ за адвокатитѣ, се създаде въ 1888 г. Тогава ние имаме десетки юристи, не стотици, както сега, и тѣзи десетки не бѣха достатѣчни да заематъ всички мѣста въ държавата, но се създаде единъ законъ, който отне хлѣба на стотини хора само затова, защото били практики, а трѣбвало да се замѣстятъ съ хора дипломирани, юристи, безъ да се държи смѣтка, че тѣзи юристи ги нѣмаше още. Мотивираше се, още, че ако се приеме този законъ, ще избавимъ обществото отъ много шарлатани, като че шарлатанството се състоеше само у хората отъ практическия животъ, а се изключаваше отъ онова съсловие, което притежава дипломи. Това бѣше крайно несправедливо. Вторъ законъ, който се създаде въ 1898 г., бѣше законътъ за съдоустройството, който отмѣняваше стария законъ. Съ тоя законъ се турна прѣдѣлъ, като се отне съ опрѣдѣлено число години възможността на всички практики, които сѣ били на служба, веднажъ уволнени, да не могатъ да бждатъ назначени наново. И защо бѣше всичко туй? За подобрене на нашето правосѣдие! Азъ мисля, че този принципъ е много добъръ, който се прокара въ този законъ, но е много ненавръменъ. Той трѣбваше да се въведе въ България подиръ 50 години, когато държавата ще има много хора съ познания, хора съ достоинство, придружени съ своитѣ дипломи, да заематъ мѣстата си. Но подобно нѣщо не се направи. Съ този законъ се хвърлиха хиляди сѣмейства, съ многочислени дѣца, обрѣменени съ голѣми разноси, безъ всѣко прѣпитание. Отне имъ правото даже да бждатъ адвокати. Подобенъ несправедливъ законъ Камарата не може да създаде. Въ тѣхното число влизаха и прошенонисцитѣ; съ тѣхъ се туряше прѣдѣлъ, кой може да бждатъ практики-прошенонисци. И отнематъ на хората спечелени права! Кждѣ се е видѣло и чуло такава несправедливостъ. Азъ разбирамъ да създадешъ днесъ едно законоположение, да турнешъ прѣдѣлъ и да кажешъ: понеже имаме достатѣчно сили за работа, отъ днесъ занаятѣ приематъ се само хора съ специално образование. Но да давашъ обратна сила на тия закони, това е една нечута несправедливостъ. А това у насъ стана. Но то мина. Когато азъ излѣзохъ днесъ само затуй: да подкрѣпя едно прѣдложение на г. Пасарова — и г. Пешевъ направи едно прѣдложение, да се не иска изпитъ на ония хора, които сѣ спечелили туй право, — дойде г. Поповъ, който мисли, че има право да претендира, че само юристи или само тѣзи, които иматъ право на адвокатствуване, да взематъ тая работа, и да казва, че азъ демагогствувамъ. (Н. Поповъ: Не е вѣрно.) Ние не демагогствуваме съ такъвъ единъ въпросъ, но записваме една права кауза. Нека този, който е спечелилъ едно право, да си го чува, но не му го отнимайте, не дѣйте хвърля толкова хиляди хора на произвола

на сждбата, да вземете хлѣба отъ устата имъ, за да осигурите други, които ще дойдатъ нови гости на трапезата.

Н. Поповъ: Отнема ли се правото на прошеностство?

К. Досевъ: Да, отнема се.

Н. Поповъ: Не е истина.

К. Досевъ: Това ме накара да взема думата и да кажа на г. Попова, че той е крайно несправедливъ въ своитѣ бѣлѣжки.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Досевъ, не бѣйте се отнася направо до депутатитѣ.

К. Досевъ: Не е наша дарба да демопогостуваме съ такива въпроси; то е дарба на г. г. демо-кратитѣ — тѣ сж си служили съ демагогство. (Ц. Таслаковъ: Искамъ думата.)

Ето защо азъ поддържамъ това напълно, което казахъ по-напрѣдъ. Приемамъ прѣдложението на г. Пасарова съ бѣлѣжката на г. Пешева; поддържамъ и допълнението, което азъ направихъ. Ако искаме да се отървемъ отъ такива лоши просбописци, за които говори г. Поповъ, то не е срѣдство изпитѣтъ, а трѣбва единъ контролъ да има надъ тѣхъ. А бѣлѣжката, която прѣдложихъ на почтаемото Събрание, ако се приеме, ще се турне съ нея една прѣвграда на злоупотрѣбленията, които сж ставали досега. Всѣки просбописецъ да бѣде причисленъ къмъ нѣкой адвокатъ или адвокатски помощникъ въ мѣстния градъ или въ окръжния градъ и тѣ ще работятъ подъ надзора на адвокатитѣ и ще се избѣгнатъ несправедливоститѣ и шарлатанствуванията, които може да вършатъ тия хора.

А. Груевъ: Г-да народни прѣдставители! До издаването, или до създаването на чл. 208 и чл. 212 въ закона за сждоустройството, у насъ нѣмаше никакъвъ цензъ за прошеноститѣ. Затова, именно, дотогава всѣки можеше да бѣде прошеностецъ, къмъ когото се обръщаше интересующиятъ. Слѣдъ създаването на ценза и ограничението на всѣки да иматъ право да се занимаватъ съ просбописство и да се занимаватъ съ изпълнение на дѣла, яви се вече апетитъ даже и между ония, които никога не сж сънували да правятъ прошения и не сж просбописували. Туй е, разбира се, възникнало въ тѣхъ, за да могатъ да си гарантиратъ едно свое бждѣще. Не говоря за онѣзи господа — за да ми правите упрекъ, — не говоря за онѣзи, които дотогава сж се занимавали съ просбописство и съ изпълнение на дѣла, а говоря само за онѣзи, които слѣдъ издаването на този законъ, по разни недобри начини, можаха да сполучатъ това право чрѣзъ издаването на разни удостоверения отъ сждебнитѣ пристави, или отъ разни адвокати, че тѣ сж били прошеностци при тѣхъ. Не зная каква е практиката на

сждилищата въ България въобще за признаването правото на просбописци, но практиката на Софийския окръженъ сждъ е практика, която може да прѣкара и такива хора за просбописци, които никога не сж сънували да пишатъ прошения. Туй се създаде, както казахъ, отъ тия удостоверения, издадени отъ адвокати или отъ сждебни пристави, безъ обаче сждѣтъ да вземе въ внимание, че онзи, който се е занимавалъ съ просбописство, съгласно закона за данѣка върху занятията, трѣбва да е плащаль, безъ съмнѣние, и данѣкъ, за да се признае, че той самостоятелно е упражнявалъ това занятие. Така щото, като се признаатъ правата на такива хора за просбописци, не ще съмнѣние, признати сж неспособни хора за такива. Ако има да възстава нѣкой противъ този начинъ на признаването право на просбописство, то е само противъ начина на признаването, защото не се изискватъ всѣки документи, които би трѣбвало да прѣдставя всѣки единъ, който иска да му се признае правото за просбописецъ.

Друго, г-да народни прѣдставители. Правилникѣтъ, съставенъ отъ г. Пешева, въ втория членъ говори кои иматъ право, кои могатъ да придобиятъ правото на просбописци. Въ буква г отъ чл. 2 на този правилникъ се говори: онѣзи, които иматъ най-малко третокласно образование и сж прослужили по сждебното вѣдомство — като се почне отъ писари нагорѣ — или при нѣкой адвокатъ най-малко три години. Значи, само на такива хора може да се признае правото на просбописци. По-нататкъ въ чл. 4 отъ сжщия правилникъ г. Пешевъ изведнажъ дохожда да ни казва: „Онѣзи, които, съгласно чл. 2, буква г, не сж имали третокласно образование и не сж имали сждебна практика, може да имъ се признае правото за просбописци, само ако сж упражнявали тази професия поне двѣ години самостоятелно или при нѣкой адвокатъ“ — думата самостоятелно подчъртавамъ, защото азъ разбирамъ, че и при самитѣ адвокати тѣзи хора трѣбва да сж били самостоятелни просбописци, а не както тукъ имаше писари, носили чантитѣ на адвокати, прѣписвали книжа по дѣлата и имъ признаха правото на просбописци. (Ц. Таслаковъ: Ако сж прѣписвали бланки, пакъ е нѣщо, ами само сж мѣли канцелариитѣ!) Може и това да е, но самостоятелно занятие не сж имали. Понеже чл. 208 отъ закона за сждоустройството опрѣдѣля кои могатъ да бждатъ ходатаи по изпълнението на изпълнителни листове или на изпълнителни заповѣди, г. Писаровъ иска да се признае туй право и на онѣзи просбописци, които не сж изброени въ забѣлѣжката на чл. 208. Отъ рѣчьта на г. Досева забѣлѣжихъ, че той казва, че ние, или комисията, като прави забѣлѣжка къмъ този членъ, да се подлагатъ на изпитъ, ние сме искали да отнемемъ нѣкакво си придобито право на тѣзи просбописци. Споредъ мене, Народното Събрание никакъ не иска да отнеме нѣкакво придобито право, защото тѣ нѣматъ такова придобито право. Придобито право иматъ само онѣзи, които сж изброени въ забѣлѣж-

ката на чл. 208, а онѣзи, които сж изброени въ забѣлѣжката на чл. 212, тѣ нѣматъ никакво придобито право, и ако ние сега гласуваме предложението на г. Пасарова, тогава ще признаемъ, или тогава ще имъ създадемъ едно право, за да ходатайствуватъ по изпълнението на дѣлата.

Г-да народни прѣдставители! Понеже въпросътъ е тѣй поставенъ и понеже комисията създава единъ цензъ, за да могатъ тѣзи просбописци да придобиятъ право на ходатаи по изпълнение на дѣла, менѣ ми се вижда, че тази забѣлѣжка е много строга. Много строга е поне къмъ онѣзи просбописци, които самостоятелно сж се занимавали въ продължение на редъ години. Имаме просбописци, може би, отъ 10—15 години, които сж се занимавали самостоятелно и на които правата сж вече спечелени на основание на закона. Сега, тѣзи хора да подложимъ подъ единъ такъвъ экзаменъ, менѣ ми се вижда много строго. Щомъ той се е занимавалъ съ просбописство 10 или 15 години и е изпълнявалъ дѣла, не ще съмнѣние, въ него сж се проявили тѣзи способности, той е изучилъ процедурата на изпълнението; тѣй щото, би трѣбвало поне тѣхъ да ги освободимъ. И въ такъвъ случай, азъ прави предложение — разбира се, ако се приеме предложението на комисията, — азъ прави предложение, казвамъ, да се освободятъ отъ экзаменъ тѣзи просбописци, които сж се занимавали поне 6 години, до издаването днешната забѣлѣжка, самостоятелно като просбописци и сж плащали данѣкъ върху занятието, както и би трѣбвало да се разбира, за да може да се установи положително, че този човѣкъ се е занимавалъ съ просбописство. Щомъ прѣдстави квитанция, че е плащалъ данѣкъ, то е доказателство неоспоримо, че се е занимавалъ съ просбописство, а не е достатъчно само едно удостоверение. Азъ ще моля туй мое предложение да бжде прието отъ г. г. народнитѣ прѣдставители.

М. Таковъ: Г-да прѣдставители! Ако уважаемиятъ нашъ добъръ другаръ г. Досевъ не бѣ авалиралъ една много рискована фраза, азъ не щѣхъ да говоря, защото не считамъ, че въпросътъ е отъ такава голѣма важность, щото непременно трѣбва да се изредимъ 50 души оратори. Туй, което ми направи впечатление, то е крайната заинтересованость и едно желание непременно да се прокара нѣщо. Това ме още повече кара да се усъмня, че дѣйствително тукъ се гони нѣкаква цѣль. Може би този, който е внелъ това предложение, да е билъ свързанъ незаинтересованъ и чистосърдеченъ; но като знаемъ всички опити, които се правиха отъ тѣзи хора, заинтересовани съ това предложение, вѣнъ, по кулоаритѣ, въ частни събрания, на всѣки народенъ прѣдставителъ кого дѣ срѣщаша и особено тукъ яростта, съ която се зацѣпва това предложение, дава да се разбере, че дѣйствително въпросътъ не е така свършено безинтересенъ.

Колкото що се касае до г. прѣдставителя на либералната партия, г. Досевъ, който казва, че

непременно трѣбва да се гледа да се не нахърниятъ нѣкакви придобити интереси, че трѣбва въобще да се остави по възможность тази професия достъпна на всевъзможни хора, той е много логиченъ, той е много последователенъ съ принципитѣ на партията, на която той служи. Защото, когато въ България се намѣри едно правителство, много порицавано и отъ тѣхъ и отъ насъ, и написа единъ добъръ законъ за сѣдоустройството, съ който се туреше вече край на влизането на хора улични да раздаватъ правосѣдие въ България, да се занимаватъ съ живота, честта и имота на гражданитѣ; когато се тури единъ хубавъ цензъ, за да може всѣки, който желае да служи на правосѣдието, да отговори на него и съ туй да гарантира хорскитѣ интереси, животъ, честъ и имотъ — подчъртавамъ още единъ пактъ, — тогава бѣше либералната партия, която въ своитѣ демагогски начала, че ще раздава сулфато безъ пари и пр., много логично отмѣни много постановления на този законъ и създаде възможность на хора отъ улицата да станатъ пакъ служители на правосѣдието. Прочее, въ това отношение не упрекавамъ г. Досева въ противорѣчие, защото и на дѣло, когато иматъ възможность, тѣ това го привеждатъ въ изпълнение. Вие знаете, че законътъ за сѣдоустройството отъ народняшкото правителство бѣше окаяненъ, бѣше почти унищоженъ въ най-добритѣ си разпорѣждания, само и само да се даде възможность да се хранятъ нѣколко приатели. Азъ нѣма да скрия даже, че чужъ отъ устата на високопоставено лице, стояще на министерското крѣсло, което казваше: „да, законътъ за сѣдоустройството отнема възможността да станатъ хора безъ цензъ сѣдебни пристави; ние ще отмѣнимъ този законъ и ще туримъ хора, които ни трѣбватъ“. И така стана. Отмѣни се законътъ и се туриха такива хора. Прочее, г. Досевъ е правъ и логиченъ. Азъ не му вмѣнявамъ въ грѣхъ, като знамъ, че когато ще дойдатъ тѣ на власть, пакъ това ще направятъ.

Но, г-да прѣдставители, туй, на което ние трѣбва да обърнемъ внимание, то е, първо, е ли вече време да туримъ точка на тѣзи придобити права, по което щете да е управление; е ли вече време, когато гаранцията за хорскитѣ имотъ, животъ и честъ трѣбва да стои по-високо, отколкото придобититѣ права на безграмотни хора, които въ онѣзи тъмни врѣмена сж могли оттукъ-оттамъ да сковатъ нѣщо, да напишатъ 2-3 прошения и да придобиятъ право на прошенписци, да завеждатъ искове за 1.000, за 5.000 л., да завеждатъ искъ за врѣди и загуби, да завеждатъ искъ за обезщетяване, да завеждатъ главни процеси и т. н. ? И по този начинъ, питамъ азъ, може ли да се говори, че въ вѣдомството на Правосѣдието може да става рѣчь за нѣкакви придобити права? Вие по-добъръ отъ мене знаете, че отъ нѣколко години насамъ тенденцията на народното прѣдставителство е била да може да се изисква по възможность по-голѣмъ цензъ отъ всички тѣзи, които искатъ било да седнатъ на

държавната трапеза, било да се ползват около нея. И затуй постоянно сме искали от министерството да ни представи строг закон за чиновниците съ строг ценз; искали сме строг ценз за съдиите, още по-строг за адвокатите: никой не може да бъде адвокат, ако не е свършил най-малко поне средно образование, ако не е свършил университет и ако не е прѣкарал четири години при нѣкой извѣстен адвокат или двѣ години при нѣкой съдъ, вие знаете, че той не може да сложи подписа си на една бумага, да понесе отговорност. Съ една рѣчь, законодателят иска вече всички тѣзи нѣща, които бѣха на времето си възможни, днесъ, когато имаме университет на правото, когато всѣка година дохождат отъ странство десетки младежи, днесъ, казвамъ, искаме да туримъ нашето правосъдие на една нога, на каквато стои въ Западна-Европа. Толкозъ повече, г-да прѣдставители, моите думи сѣ върни по това вѣдомство, защото знаете, че на главата на България тежатъ тежките капитулации. Тѣзи капитулации, както завчера ви говори г. Първиятъ Министръ, ще могат да се измѣнятъ само тогава, когато ще можемъ да излѣземъ прѣдъ Европа, прѣдъ чуждите правителства съ единъ строг законъ за съдоустройството, който ще имъ дава доста здрава гаранция, че тѣхните подданици въ България ще намѣрятъ такова добро правосъдие, каквото и у себе си. Безъ тия условия, бждѣте увѣрени, тѣ ще ни третиратъ като хора принадлежащи на дивитѣ племена, на дивитѣ азиатски страни. Ето защо, ако нѣкога въпросътъ за ценза е ималъ своето мѣсто, то е било най-много по вѣдомството на правосъдието. И ето защо азъ нѣма да се поколебая никога да прѣнебрѣгна каквито и да е придобити права, колко що се касае до вѣдомството на правосъдието. Но тукъ не може да има придобити права и никога не е имало.

А специалниятъ въпросъ, който ни занимава, той е много простъ: стига да прочетемъ двѣтѣ забѣлѣжки на закона, да да видимъ, че нѣма отнѣмане абсолютно на никакви придобити права, нито нѣкой е придобилъ нѣкакви права. Въ България институтътъ на ходатаи по изпълнителни дѣла и институтътъ на просъбописците сѣ двѣ различни нѣща. Както е различно да бждешъ кондураджия отъ да бждешъ адвокатъ, така е различно да бждешъ ходатай и просъбописецъ. Тия двѣ положения сѣ уредени съ двѣ законоположения въ единъ и сѣщъ законъ. За да бждешъ ходатай, искатъ се слѣдующитѣ условия: „Забѣлѣжка къмъ чл. 208: Практиките-съдии, които сѣ упражнявали съдийската служба събрано десетъ години, или иматъ третокласно образование и само четиригодишна съдийска служба“ — вижте какъвъ е цензътъ — „могатъ да бждатъ помощници-адвокати. Всички други практики-съдии, както и съдебните пристави и досегашните тѣхни помощници, които иматъ тригодишна практика, могатъ да бждатъ ходатаи по изпълнение на рѣшения, а

сѣщо и просъбописци“. Безспорно е, че щомъ може да бжде ходатай по едно изпълнително дѣло, може да бжде и просъбописецъ. Но да оставимъ това на страна. Институтътъ на ходатаитѣ по изпълнителни дѣла е уреденъ въ чл. 208. Защо, г-да прѣдставители, законодателят е поискалъ непрѣмѣнно практика три години и защо е поискалъ непрѣмѣнно да е билъ или съдия или съдебенъ приставъ? Много просто, защо. Защото, ако има мѣчна процедура въ гражданското съдопроизводство, то е изпълнителната процедура. Въ нея има фатални срокове: пропуснешъ ли двѣ-недѣлния или 7-дневния срокъ, ти губишъ права. И затова законодателятъ казва: този, който иска да се нагърби да привежда въ изпълнение единъ изпълнителенъ листъ, той трѣбва да знае онзи поне отдѣлъ на гражданското съдопроизводство, който се нарича изпълнение на влѣзли въ законна сила рѣшения или опрѣдѣления. А това нѣщо съдържа десетици членове, които иматъ тѣсна свръзка съ цѣлото гражданско съдопроизводство. Ето защо законодателятъ, за да гарантира имота на хората, не да се завеждатъ искове или, по-право, не да се даватъ прошения на съдебния приставъ за привеждане въ изпълнение едно рѣшение, безъ да се знаятъ всички ония форми и обреди, неизпълнението на които може да ви причини голѣми загуби, затуй той е билъ много благоразуменъ, когато е искалъ този цензъ: да знаете какво вършите. Това е за ходатаитѣ.

Но кой може да бжде просъбописецъ? Нѣма нужда, г-да прѣдставители, още да ви чета закона, прѣди да ви кажа, че единъ адвокатъ, ако ще би да е свършилъ бо-зна въ кой университетъ, ако ще би да знае всички правни науки на прѣститѣ си, той не би могълъ да защити никога единъ лошо заведенъ процесъ, единъ криво заведенъ искъ, едно лошо написано прошение, единъ лошо изтъкнатъ основенъ принципъ на исковата молба. Какъвто ще да бжде ученъ човѣкъ, написано ли е глушаво едно прошение, когато ще дойде да се гледа дѣлото въ съда, той като адвокатъ би билъ принуденъ да каже: оттеглямъ си исковата молба, защото е неправилно заведено дѣлото, за да не причини на своя клиентъ-ищецъ главоболие да отива въ втора и трета инстанция, да му натрупа 500 л. разноски, да му прѣкрати Касационниятъ Съдъ дѣлото и често пѣти да му продадатъ къщата за съдебни разноски. Често пѣти нашитѣ граждани и селяни иматъ тази непрѣдвидливостъ, че вмѣсто да бждатъ скѣпи на брашното, а евтини на триците, тѣ сѣ евтини на брашното, а скѣпи на триците: не отиватъ да си заведатъ процеса при нѣкой адвокатъ, който ще имъ вземе, може би, 2—3 л. повече, но за това ще иматъ единъ основно заведенъ процесъ, а отиватъ при единъ просъбописецъ, който ще имъ налише прошение за 50 ст., но затова пѣтъ въ съда ще имъ пропадне дѣлото и ще се натрупатъ на тѣхъ всички разноски. Както знаете, г-да прѣдставители, гражданската процедура е строго форма-

листка. Единъ процесъ може да се води изключително по туй, което е написано, а не по туй, което казва адвокатътъ. Адвокатътъ е длъженъ да се ограничи въ рамките на искомото прошение и, прѣскочи ли границитѣ, прѣдседателятъ му удри звънца и му казва: туй не сте казали, туй не сте написали, а противникътъ му прави моментално отводи и процесътъ се унищожава. Прочее, много е важно, понеже нашето население не е привикнало да ходи при вѣщи хора, при адвокати — а тукъ трѣбва да отворя скоба и да кажа, че въ Франция никой не може да заведе процесъ, ако се не адресира къмъ човѣка, който разбира отъ тази работа, къмъ тѣй наречениятъ авуета, които изпълняватъ тази работа и само тѣ могатъ да завеждатъ процеси, а никой другъ; самъ лично не можешъ да си заведешъ процесъ, защото тамошниятъ законодатель иска гаранции за своитѣ подданици въ правилното постигане на правосъдието, — като това е така, нашиятъ законодатель, когато е искалъ да урегулира въпроса за просбописцитѣ, той не можеше да нѣма прѣдъ видъ тѣзи съображения и тогава въ чл. 212 ето какво казва: „Секретаритѣ и подсекретаритѣ при сѣдебнитѣ и прокурорскитѣ мѣста, нотариуситѣ и тѣхнитѣ секретари, които сж служили най-малко двѣ години, могатъ да бждатъ просбописци“. Ето пакъ единъ цензъ, помоему, макаръ и по-малкъ, но сѣ таки е едно условие, за да можешъ да напишешъ едно прошение: да си билъ секретаръ въ нѣкое мирово сѣдилище или апелативно сѣдилище и т. н., или на нѣкой прокурорски паркетъ, или да си билъ нотариусъ или неговъ секретаръ, който да си боравилъ съ тѣзи сѣдебни работи, да си видѣлъ какъ се пишавъ прошения, какъ се завеждатъ искове и тогава да имашъ право да пишешъ прошения. Забѣлѣжката: (Чете.) „Министърътъ на Правосъдието ще уреди съ особенъ правилникъ кои лица и при какъвъ цензъ и условия занаярѣдъ ще могатъ да упражняватъ просбописката професия“. И така, споредъ този текстъ прошеносиската професия нѣма нищо общо съ професията на ходатаи по изпълнителни дѣла. Прошеносиството е отдѣлно нѣщо. Прошеносисци могатъ да бждатъ секретаритѣ на нотариуситѣ, тѣ обаче не могатъ да бждатъ ходатаи; прошеносисци могатъ да бждатъ тѣзи, които иматъ двѣгодишна практика при нѣкои мирови сѣдилища, тѣ обаче не могатъ да бждатъ ходатаи, понеже по чл. 208 се иска тригодишна практика. Като е така, не може и рѣчь да става, че двата института: ходатайскитѣ и прошеносискиятъ сж еднакви нѣща; тѣ сж различни.

Като ви установявамъ това, сега питамъ ви, кои прошеносисци въ България сж придобили правото на изпълнение, на ходатайство? Тѣзи ли, прѣдвидени въ чл. 208, или тѣзи, прѣдвидени въ чл. 212? Прошеносисцитѣ, прѣдвидени въ чл. 208, сж специално хора да изпълняватъ и съ тѣхъ не се занимаваме. (Г. Пасаровъ: Чл. 212.) Чл. 208 казва: (Чете.) „Всички други практики-сѣдии, както и

сѣдебнитѣ пристави и досегашнитѣ тѣхни помощници, които иматъ тригодишна практика, могатъ да бждатъ ходатаи.“

Това едно. Тѣ си иматъ това право, тѣ го иматъ отъ 1899 г. 18 януарий и нѣма какво ние да имъ отнемаме или прибавяме; това нѣщо не интересува нашия законодатель. Но сега какво се иска съ прѣдложението? (Чете.) „Къмъ забѣлѣжката на чл. 208 отъ закона за устройствата на сѣдилищата подирѣ думитѣ: „Всички други практики-сѣдии, както и сѣдебнитѣ пристави и досегашнитѣ тѣхни помощници, които иматъ тригодишна практика, могатъ да бждатъ ходатаи по изпълнение на рѣшения“, да се прибаватъ думитѣ: а сѣщо и досега признатитѣ просбописци по чл. 212 отъ сѣщия законъ и по правилника за прошеносисцитѣ.“ Какво ще каже? Вие вече за прошеносисцитѣ, които бѣха новъ институтъ, прѣдвидяте чл. 212 съ по-малкъ цензъ и искате да имъ дадете ония права, които иматъ хората отъ чл. 208 съ по-голямъ цензъ и стажъ — да бждатъ ходатаи; искате да приравните прошеносисцитѣ къмъ ходатаитѣ. На какво основание, ви питамъ, искате да приравните прошеносисцитѣ съ ходатаитѣ? Нѣмате право. И кой отъ онези ми говорѣше за придобити права! Бихъ желалъ да ми се каже по кой законъ въ България иматъ право на ходатаи прошеносисцитѣ отъ чл. 212? (К. Мирски: По правилника, който се е изработилъ и който измѣнява закона.) Прочее, Върховниятъ Касационенъ Сѣдъ и сѣдилищата въ България много право сж рѣшили, като сж казали: да бждемъ ходатаи е едно, а да бждемъ прошеносисецъ е друго. Който е прошеносисецъ, той не може да бжде ходатаи, обаче, който е ходатаи, може да бжде прошеносисецъ. Виждате каква е разликата. Който е юристъ, може да бжде адвокатъ, но не всѣки адвокатъ може да бжде сѣдия; защото условията сж други. И тукъ е така. Ето защо искането на комисията: „сѣщо и досега признатитѣ прошеносисци да иматъ право“ е несправедливо. Съ това искаме да дадемъ на хора съ по-малкъ цензъ правото на хора съ по-голямъ. Тукъ е неправдата, която искате да се пробара съ това законоположение. Нѣматъ ли право тѣзи ходатаи, които сж сега такива, да ви кажатъ: ние за да бждемъ ходатаи трѣбваше да имаме тригодишна практика, а сега трѣбва да сме наравно съ тѣзи, които иматъ двѣгодишна, и тѣ иматъ сѣщитѣ права и тѣ заставатъ на наше мѣсто? Тогава ще излѣзе, че едно и сѣщо законодателство, вчера което пише, днесъ го ближе и съвършено несправедливо и неоснователно. Ето защо рѣшенията на всички сѣдилища у насъ, имѣи и Върховния Касационенъ Сѣдъ въ това число, сж много прави. Но сега се поражда въпросъ, може ли и трѣбва ли на просбописцитѣ, прѣдвидени въ чл. 212, да имъ дадемъ право да изпълняватъ изпълнителни дѣла? Законодателятъ, по тѣзи или онези причини, въ 1899 г. е зачелъ, че повече е необходимо ходатаитѣ да бждатъ по-образовани хора, отколзото просбописцитѣ, и за това е искалъ различенъ цензъ, както

казва законътъ. Сега отъ васъ се иска, билъ той прошеносисецъ, билъ той ходатай, сѣ едно и сѣщо да бѣде. Това нѣщо е въпрѣки съществуващия членъ и текстъ и основанъ на здравата мисль на разума човѣшки и на необходимостта въ живота. Комисията признава едно. Като признава това право на тѣзи хора, иска обаче отъ г. Министра да уреди съ единъ правилникъ единъ изпитъ да се иска отъ тѣхъ. Азъ, г-да прѣдставители, ще възстана противъ тази забѣлѣжка, като ще искамъ, при това положение на нѣщата, да остане законътъ *telle quelle*, както е: ходатаитѣ да бѣдатъ едни хора, а прошеносисцитѣ други хора. Който отъ просбописцитѣ иска да стане и ходатай, трѣбва да се подчини на разпорежданята на чл. 208. Или, понеже вамъ се прѣдлагаше отъ комисията тригодишната практика да замѣните съ изпитъ, което още кое-какъ е приемливо, но безусловно да се иска изпитъ отъ всички просбописци въ България, които по чл. 208 не сѣ имали право да бѣдатъ ходатаи — защото, който е ходатай, има право да бѣде просбописецъ... (Г. Пасаровъ: Не е вѣрно.) Текстътъ Ви е такъвъ. Ако искате да ви го прочета. Чл. 208 въ забѣлѣжката си казва: (Чете.) „Всички други практики-сѣдии, както и сѣдебнитѣ пристави и досегашнитѣ тѣхни помощници, които иматъ тригодишна практика, могатъ да бѣдатъ ходатаи по изпълнение на рѣшения, а сѣщо и просбописци.“

Г. Пасаровъ: Ние искаме да уредимъ положението на чл. 212.

М. Такевъ: Вие казвате слѣдующото: къмъ чл. 208 да се прибави слѣдующата алинея. Вие сами казахте, че нѣма значение къмъ кой членъ. Азъ считамъ, че трѣбва да се прибави къмъ чл. 212, а чл. 212 има слѣдующето съдържание: „Секретаритѣ и подсекретаритѣ при сѣдебнитѣ и прокурорскитѣ мѣста, нотариуситѣ и тѣхнитѣ секретари, които сѣ служили най-малко двѣ години, могатъ да бѣдатъ прошеносисци.“ Добръ, сега вие казвате къмъ чл. 208 — къмъ чл. 212 ще кажа азъ — да се прибави слѣдующата алинея: „а сѣщо и досега признатитѣ просбописци по чл. 212 отъ сѣщия законъ и по правилника“, т. е. сѣщитѣ тѣзи прошеносисци иматъ право да бѣдатъ и ходатаи. Нали това искате?

Г. Пасаровъ: Това. Ще ми позволите двѣ думи. Четѣте забѣлѣжката къмъ този членъ.

М. Такевъ: Ето я: „Министърътъ на Правосѣдното ще уреди съ особенъ правилникъ, кои лица и при какъвъ цензъ и условия занапрѣдъ ще могатъ да упражняватъ просбописката професия“.

Г. Пасаровъ: Дайте ми двѣ минути. Ето имамъ правилника. Той въ чл. 11 казва какво иматъ да вършатъ просбописцитѣ и между другото казва: „да ходатайствуватъ по привеждане въ изпълнение заповѣди за обезпечение на искове и изпълнителни листове“.

Сега още една дума. Сѣдилищата сѣ мислили и мислѣха до неотдавна, че по делегация отъ законодателя въ тази забѣлѣжка, която е по-подирна отъ чл. 208, дава се право на министра да издаде единъ правилникъ, а той съ тоя правилникъ да даде право на просбописцитѣ да бѣдатъ и ходатаи и затова сѣдилищата тълкуваха и позволяваха на просбописцитѣ да бѣдатъ и ходатаи. Ако е заблуждение, отъ тамъ е излѣзло.

М. Такевъ: Г-да прѣдставители! Да ми кажете този аргументъ г. Груевъ или Драгановъ или Стоиновъ, на които не имъ е занаятъ това и които нѣматъ специално образование, както почтения г. Пасаровъ, разбирамъ, но да ми се силава юристъ г. Пасаровъ на единъ правилникъ, който флагагрантно противорѣчи на закона, азъ не го разбирамъ.

Г. Пасаровъ: Сѣдилищата така го тълкуватъ.

М. Такевъ: За честъта на юриститѣ въ България, азъ не допущамъ, че Вие може да мислите, че съ правилникъ може да се отмѣнява законоположение.

Г. Пасаровъ: Понеже считамъ, че правилникътъ не е законъ, прави прѣдложение да се узакони.

М. Такевъ: Вие намѣсто да искате съ законъ да отмѣните правилника, едно хубаво питане можехте да направите на г. министра: „не мислите ли, г-нъ министре, че Вашиятъ правилникъ противорѣчи на закона и да го отмѣните?“ Ние отъ двѣ недѣли насамъ по разискването на закона за отчетността по бюджета постоянно увирахме въ очитѣ на г. министра, че правилници не даваме да правите, съ законъ да уредите всичко, защото съ вашитѣ правилници експлоатирате, заобикаляте законитѣ. Г-нъ Сарафовъ можеше да дава тия свѣдѣния, защото той не е юристъ, но Вие, г-нъ Пасаровъ, трѣбваше да го опитите и да му кажете, че това не може тъй да става. Правилницитѣ не се отмѣняватъ съ законъ, а съ едно питане къмъ министра. Прочее, не може г. Пасаровъ да се силае на чл. 1 отъ закона за просбописцитѣ.

Но, г-да прѣдставители, ако искате да влѣземъ въ тълкуванието даже на този членъ, азъ ще ви кажа, възможно е — и сѣдилищата така асѣ сѣ го изтълкували — че този членъ се касае за онѣзи просбописци, които се прѣдвиждатъ въ чл. 208, които иматъ право и на ходатаи. Този членъ, прочее, може *à la rigueur* да се докара не въ противорѣчие съ закона, но въ съгласие, въ хармония. Вие най-добръ знаете, че когато се тълкува единъ законъ, трѣбва да се вземе онази мисль, която е била най-близо до разума на законодателя. Ние трѣбва да търсимъ това, което е най-възможното и най-близкото до законното тълкувание, а не да извратваме мисльта. Прочее, недѣйте смѣсва тѣзи два института: просбописството и ходатайството. Тѣ сѣ двѣ различни нѣща. Ако ли же вие искате да

дадете на просбописцитѣ правото и да бждатъ ходатаи, азъ ви моля, г-да прѣдставители, да искате строгъ цензъ, защото българскиятъ народъ е доста пострадалъ отъ лошо завеждани процеси; българскиятъ народъ е доста пострадалъ отъ лошо заведени изпълнения, пострадалъ е отъ много недобросъдѣствени изпълнители. И ще ви кажа, че има случай, когато на адвоката адвокатското право е 25 л., а изпълнителятъ взелъ 105 л. Съ една рѣчь, азъ бѣхъ удивенъ, когато слушахъ тукъ да се говори за намаление ценза, на които и да е обществени служители. И туй ако го казвамъ, казвамъ го затуй, защото вие знаете, че имаме гимназии, срѣдни училища и други училища, които всѣка година пускатъ 800—1,000 души, хора способни за тая работа. А вие знаете, че имаме и университетъ, и други момчета има, които се учатъ въ странство, които дохождатъ и какво ставатъ? — помощници на бирници. Днесъ четохъ въ „Държавенъ Вѣстникъ“ за единъ бирникъ съ 90 л. заплата, докторъ на правото, свършилъ — кждѣ? — въ Парижъ. Моля ви, г-да, можете ли да говорите за онази теория още, която ни се проповѣдаваше тукъ: „придобили права“? — придобити права да пиша прошения, придобити права да изпълнявамъ рѣшения, когато не разбирамъ какъ се изпълняватъ! А когато дохождатъ хора съ пълно образование, хора интелигентни, жедни да изпълняватъ работа, ние ги пращаме да секвестриратъ, да продаватъ на хората чергитѣ. А вие ще можете да създадете всички условия за тия млади и интелигентни хора, ако отсега нататкъ не произнасяте рѣчи за признаване на придобити права на неграмотни хора, а произнасяте рѣчи, да се иска строгъ образователенъ цензъ за тѣзи, които искатъ да заематъ мѣсто на държавната трапеза. Кой ви казва, че просбописцитѣ, че адвокатитѣ тоже не се считатъ до известна степенъ държавни служители? Ако адвокатската професия не засѣгаше толкова общитѣ интереси на държавата, тая професия нѣмаше да има цензъ, нѣмаше да бжде строго уредена съ законъ: срѣдно образование, висше образование, държавенъ изпитъ и стажъ 4 години. За коя друга професия се искатъ тия условия? Даже докторската професия, която е тоже мъчна, изискватъ се за нея много по-малко условия: единъ коловкумъ ще издържите и можете да издавате рецепти, за да цѣрите хората. А за единъ юристъ, за единъ докторъ на правото, това не е възможно: 4 години ще бжде на стажъ, на практика въ сѣдилищата, и прѣзъ това врѣме ще мре отъ гладъ; билъ 7 години въ гимназия, билъ 4 години въ университетъ и още 4 години на практика. Но азъ не упреквамъ законодателя, той имаше право и трѣбваше да бжде строгъ, защото той трѣбваше прѣди всичко да бжде бдителъ надъ интереситѣ на своитѣ подданици.

Прочее, нехѣйте допуща мисльта, отсега нататкъ да намаляваме ценза на общественитѣ служители; напротивъ, въ всѣки удобенъ случай, който ще ни се прѣдстави, ние трѣбва да увеличаваме

този цензъ, и за сѣдебнитѣ пристави, и за секретаритѣ, и за всички други обществени служители, които тоже се хранятъ отъ обществената трапеза. Но ако можехме всецѣло да се позоваваме на законно основание върху текста на прѣдложението, ние можемъ да направимъ една известна концесия, за да можемъ да дадемъ възможность на хора, които може да сж подготвени за тая работа, да се занимаватъ съ тая работа, да се прѣхранватъ отъ нея, да не дохождатъ да безпокоятъ министритѣ за служба или да ходятъ по мегданитѣ да викатъ: „долу това правителство!“, понеже азъ съмъ му обѣщалъ, че като дойда на властъ, ще го назнача на служба, — та, за да отнемемъ възможността на тѣзи хора да правятъ улични демонстрации съ цѣлъ да се добератъ до държавната трапеза, азъ ще прѣдложа непрѣмънно да се изисква единъ извѣстенъ экзаменъ по единъ правилникъ, който Министерството на Правосѣдието ще изработи, и не, както каза г. докладчикътъ, „единъ лекъ экзаменъ“, една рго форма работа, но да искаме, г-нѣ министри, да иматъ извѣстни познания отъ гражданското право, извѣстни познания отъ гражданската процедура, извѣстни познания отъ углавната процедура. Тѣзи пѣща сж елементарни и необходими. Завежда единъ процесъ за граждански искъ прѣдъ углавнитѣ сѣдилища, той трѣбва да знае какво казва чл. 4 отъ углавното сѣдопроизводство и послѣдующитѣ членове; когато се пишатъ свидѣтели, той трѣбва да знае какви сж условията и т. н. Ето защо, като говоря тукъ за экзаменъ, нека не се има прѣдъ видъ отъ тѣзи приятели, които ще се явятъ на экзаменъ, че той ще бжде рго форма. Той трѣбва да бжде сериозенъ, както изисква самата работа, самата служба.

Прочее, ние ще гласуваме, азъ поне ще гласувамъ, за прѣдложението на почитаемата комисия, съ условие всички просбописци, които ще искатъ да бждатъ ходатаи, да държатъ изпитъ, по установенъ отъ Министерството на Правосѣдието правилникъ.

Министъръ Х. Тодоровъ: Г-да! Законътъ по тази материя е билъ много ясенъ. Менѣ ми се струва, както мнозина господа казаха, всичката погрѣшка е въ правилника. И не може да се говори за придобити права, ако тѣ не сж по законъ, освѣнъ ако не искаме да дадемъ на придобититѣ права това по-широко значение — придобито право чрѣзъ правилникъ, чрѣзъ рѣшение на сѣдилищата и т. н. Строго казано, придобито право тукъ по законъ нѣма. Придобито право има само по единъ правилникъ, който, ми се струва, въ този пунктъ 6 на чл. 11 противорѣчи на закона. Придобито право може да има само по такъвъ начинъ: че извѣстно сѣдилище се е произнесло за нѣкого, че има право да бжде ходатай. А законодателятъ въ забѣлѣжката на чл. 208, като прави разлика между ходатаи и просбописци, изтъква мисльта, че трѣбва да има разлика между просбописци и ходатаи, че другъ

е цензът за ходатаитѣ, другъ е цензът за просбописцитѣ. Така щото, за ходатаи се изискватъ условията въ забѣлжката на чл. 208, а за просбописци се изискватъ условията прѣдвидени въ чл. 212. Просбописцитѣ може ли да бждатъ ходатаи по чл. 212? Не. Тѣй поне мисля, споредъ моето разбиране. Така е тълкувалъ и Върховниятъ Касаціоненъ Сждъ.

Сега, Народното Събрание има да се произнесе върху туй: трѣбва ли да приемемъ възгледа прокаранъ въ правилника и изказанъ сега отъ г. министра, който е писалъ тоя правилникъ, или трѣбва да приемемъ възгледа изказанъ въ рѣшението на Върховния Касаціоненъ Сждъ.

Ясно е, че ние не можемъ друго-яче да се произнесемъ, освѣнъ съгласно рѣшението на Върховния Касаціоненъ Сждъ. Но като Народно Събрание ние имаме нѣщо и друго да правимъ. Има извѣстни пертурбации, изникнали отъ тия рѣшения на извѣстни сждилища по признаването на извѣстни лица правото на ходатайство. Тукъ едно сждилище признава, тамъ друго сждилище не признава; тукъ този просбописецъ продължава да ходатайствува, сждътъ мълчи, апелацията мълчи, но ако се повдигне въпросъ прѣдъ Касаціонния Сждъ, или нѣкой пакъ прѣдъ други сждилища, унищожава се сдѣлката, унищожаватъ се извѣстни дѣйствия на просбописцитѣ. Просбописецътъ тукъ е ходатай, тамъ не е. Тогава, може би, дохожда ролята на Народното Събрание да урегулира тая пертурбация. Съгласно съ току-що изказанитѣ ми мисли, азъ мисля, че Народното Събрание може да направи слѣдното: да приеме прѣдложението на комисията, съ което се изисква, щото просбописцитѣ, за да бждатъ ходатаи, трѣбва да издържатъ извѣстенъ изпитъ. И този изпитъ сѣ, ми се струва, ще трѣбва да обгръща изпълнителното производство, сѣ ще се изискватъ малко-много извѣстни понятия по гражданското право и т. н. То е въпросъ, мѣстото на който е въ правилника. Така щото, менѣ ми се струва, че Народното Събрание не трѣбва да се двоуми никакъ, а ще трѣбва да приеме прѣдложението на комисията.

Остава второто — това оставямъ на Народното Събрание да се произнесе: — то е прѣдложението на г. Пешева, което казва, досегашнитѣ просбописци да не даватъ изпитъ. Ако Народното Събрание приеме това само, ще се урегулира тази пертурбация, която съществува въ днешно врѣме.

Н. Мушановъ: Ще узаконимъ правилника.

К. Мирски: И ще насърчимъ министритѣ да издаватъ правилници, които противорѣчатъ на законитѣ!

Министъръ Х. Тодоровъ: Азъ като моля Народното Събрание да приеме туй прѣдложение на комисията, за второто прѣдложение, което е на г. Пешева или сжщо на г. Пасарова, оставямъ на Народното Събрание, както ще, да се произнесе.

Н. Поповъ: Да го оцѣни по достойнство. (Смѣхъ.)

М. Такевъ: Желателно е г. министърътъ да има мнѣние по този въпросъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: По прѣдложението на г. Пасарова има 5 прѣдложения. Първото е на г. Досева. Той желае, щото въ края на забѣлжката да се прибави: „Обаче тѣ сж длъжни да се припишатъ къмъ нѣкой отъ мѣстнитѣ адвокати и адвокатски помощници“.

Г-нъ Министърътъ на Правосъдието има думата.

Министъръ Х. Тодоровъ: Тая забѣлжка на г. Досева е много права, но ми се струва, че би трѣбвало да се тури не въ закона, а въ правилника. Азъ самъ съмъ мислилъ да се не оставятъ просбописцитѣ на своя глава вѣнъ отъ канцеларитѣ на адвокатитѣ и тѣхнитѣ помощници; но то е една работа, която може да се уреди съ правилникъ. Въ сжщностъ, правилникътъ трѣбва да се прѣработи както за да бжде ходатай-просбописецъ, тѣй и за да бжде едно лице просбописецъ, защото, струва ми се, условията сж много слаби, когато би могло да се изиска единъ по-високъ цензъ за просбописцитѣ. Та азъ всѣкога съмъ мислилъ, че единъ просбописецъ не трѣбва да работи самостоятелно, особено когато има работа съ водене на процесъ. Азъ, напр., струва ми се, ако бихъ работилъ този правилникъ, не бихъ далъ на просбописцитѣ да завеждатъ граждански дѣла. Ами че това е много важно, както каза и г. Такевъ. Зависи отъ първоначалното прошение на каква основа се поставя то, какви сж основанията на иска и т. н., за да се подвземе правилно едно дѣло, а такова едно право даватъ на просбописца, на единъ просбописецъ да завежда дѣла до 1.000 л. Можете да го дадете на единъ просбописецъ, но да работи той въ канцеларията на единъ адвокатъ или неговъ помощникъ, да излиза искътъ отъ писалището на адвоката, който да носи отговорността. Така щото, менѣ ми се струва, забѣлжката на г. Досева е хубава, но надали би трѣбвало да стои въ закона.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Ще положи на гласуване прѣдложението на г. Досева. Ако г. Досевъ, слѣдъ обясненията на г. министра, иска да го оттегли, като казва г. министърътъ, че ще го има прѣдъ видъ въ бждщия правилникъ, добръ; ако не, ще го положи на гласуване.

К. Досевъ: Азъ правя това прѣдложение като полезно. Ако Народното Събрание го приеме, добръ; ако не, може да остане да се има прѣдъ видъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Тогава ще положи на гласуване прѣдложението на г. Досева. Той желае слѣдъ забѣлжката да се прибави: (Чете.) „Обаче тѣ сж длъжни да се припишатъ къмъ нѣкой отъ мѣстнитѣ адвокати и адвокатски помощници и работятъ подъ тѣхенъ надзоръ“.

Който приема това предложение на г. Досева, да си вдигне ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

Има предложение от г. Груева. Г-нъ Груевъ, поддържате ли предложението си?

А. Груевъ: Поддържамъ го.

Прѣседателствующъ А. Франгя: То гласи: (Чете.) „Освобождаватъ се отъ изпитъ просбонисцитѣ, които сж упражнявали тая професия поне 6 години до издаването на закона, ако докажатъ това съ квитанции, чрѣзъ които сж изплащали данъка върху занятието.“ Които приематъ тази поправка, направена отъ г. Груева, да си вдигнатъ ржката. (Нѣколцина вдигатъ.) Народното Събрание не приема.

Има поправка отъ г. Шопова.

П. Шоповъ: Оттеглямъ я!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Шоповъ оттегля предложението си и се присъединява къмъ предложението на г. Пешева.

Г. Пасаровъ: Азъ се присъединявамъ къмъ това на комисията.

Прѣседателствующъ А. Франгя: И г. Пасаровъ си оттегля предложението и се присъединява къмъ предложението на комисията.

Остава тогава предложението на г. Пешева: (Чете.) „Да се прибави слѣдующата алинея подиръ бѣлжката на комисията: Лицата, които до издаване настоящия законъ сж придобили правото на просбонисство, могатъ да ходатайствуватъ по изпълнение на рѣшения. Тѣ не сж длѣжни да издържатъ изпитъ.“

Министъръ Х. Тодоровъ: Да се гласува най-напрѣдъ предложението на комисията, послѣ това предложение.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Най-напрѣдъ ще гласувамъ забѣлжката на комисията, по искането на г. министра, и послѣ това предложение на г. Пешева, като нова алинея.

Ето забѣлжката на комисията: (Чете.) „Забѣлжка втора. Тия просбонисци могатъ да бѣдатъ ходатаи по изпълнение рѣшения, ако издържатъ изпитъ прѣдъ една комисия при окръжнитѣ сѣдилища отъ трима сѣдии, назначени отъ Министерството на Правосѣдието и по програма изработена отъ сѣцето.“ Които приематъ тази забѣлжка на комисията, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Подиръ тая забѣлжка иде предложението на г. Пешева. Той казва: „Да се прибави слѣдующата алинея: „Лицата, които до издаване настоящия законъ сж придобили правото на просбонисство, могатъ да ходатайствуватъ по изпълнение. Тѣ не

сж длѣжни да издържатъ изпитъ.“ Който приема тази добавка, предложена отъ г. Пешева, на алинея втора, която е предложена комисията и сега гласувайте, да си вдигне ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

Полагамъ на гласуване това, което се прочете отъ докладчика съ забѣлжката . . .

Министъръ Х. Тодоровъ: Тя се прие.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Сега всичко наедно. Който приема чл. 212, съ забѣлжката, който се прие, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Г-да народни прѣдставители, часътъ е 7. (Гласове: Да се вдигне засѣданието.) По правилника ще имаме засѣдание утрѣ часътъ на 2.

Ц. Таслаковъ: Дневенъ редъ?

Прѣседателствующъ А. Франгя: Имате написанъ дневенъ редъ.

Ц. Таслаковъ: По дневния редъ искамъ да кажа нѣколко думи.

Г-да народни прѣдставители! Менѣ ми се зловиди, че въ дневния редъ като че сж наредени по-маловажитѣ работи напрѣдъ, а по-важитѣ по-назадъ. Така напр., законътъ за чиновницитѣ не се вижда, законътъ за градобитнината не се вижда, (Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: Не е приетъ още.) законътъ за народното просвѣщение не се вижда: обща се, че ще се внесе, а не се внесе; законопроектъ за горитѣ не се внесе; (Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: Внесенъ е.) законопроектътъ за избирателнитѣ сѣкции не се внесе. Менѣ ми се струва, че такава прѣдложение, отъ рода на които бѣше дневното, могатъ да поизостанатъ, безъ да плаче българскиятъ народъ за тѣхъ, но ония, които споменахъ, и други, които не сж сега въ ума ми, трѣбва да прѣдшествуватъ. Първостепеннитѣ законопроекти трѣбва да прѣдшествуватъ всички, а второстепеннитѣ трѣбва да останатъ по-назадъ.

Независимо отъ това, г-да прѣдставители, забѣлжвамъ, че сега, както е разпрѣдѣленъ дневниятъ редъ, едно рѣшение въ Народното Събрание въ извънредната сесия не е изпълнено. Тогава се каза, че всички ония прѣдложения законодателни и законопроекти, които сж внесени и поставени на дневенъ редъ въ извънредната сесия, ще бѣдатъ поставени на дневенъ редъ и въ редовната сесия, безъ да има нужда и втори пътъ да се внасятъ. Едно отъ тия прѣдложения и законопроекти е и законопроектътъ за меритѣ покрай пѣтищата, внесенъ отъ мене и моя другаръ. Азъ считамъ, споредъ думитѣ на мнозина отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, споредъ думитѣ на мнозина домакини-земледѣлци, търговци, скотовѣдци, споредъ вѣстницитѣ както се произнасятъ, че тоя законопроектъ е доста

важенъ, и моля и той да се тури за благоврѣменно на дневенъ редъ.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Забѣлѣжката на г. Таслакова е умѣстна. Азъ ще се възползувамъ отъ нея да помоля господата въ комисииѣ да си дадатъ трудъ и да прѣгледатъ ония законопроекти, които сж минали на първо четене и се намиратъ сега въ комисииѣ. Тѣ сж напр.: законъ за пжтицата, законопроектъ за секцииѣ, законопроектъ за гербовия сборъ, законопроектъ за беглика, за еснафитѣ, за подданството и т. н. (Ю. Теодоровъ: Законопроектъ за чиновнициѣ.) Да, дѣйствително, тѣ сж и най-важни проекти и би трѣбвало не само да ги прѣкараме на първо, ами и да ги прѣкараме и прѣзъ второ четене. Азъ ще съобща само едно, че, доколкото ми е извѣстно, законъ за секцииѣ е почти прѣгледанъ въ комисията. (Обаждатъ се: Свършенъ е.) И ще можемъ да го внесемъ утрѣ, за да можемъ подиръ день-два да пристѣпимъ къмъ неговото разглеждане и да можемъ да свършимъ прѣглеждането и на други, които сж не по-

малко важни. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Законъ за отчетността по бюджета.) Законъ за отчетността на бюджета не можемъ да туримъ утрѣ на дневенъ редъ, защото ще трѣбва да се прѣгледа внимателно да не би нѣкоя погрѣшка да е станала. Ще го оставимъ на трето четене въ петѣкъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Прѣдложението на г. Министъръ-Прѣседателя е слѣдующето: ще имаме на трето четене това прѣдложение, което днесъ се прие на второ четене; послѣ, имаме законопроекта за секцииѣ и, послѣ, първо четене законопроекта за отмѣнение закона за освобождаване отъ мито суровитѣ кожи и за измѣнение и допълнение закона за пощитѣ и, телеграфитѣ. (Г. Кирковъ: Ами анкетнитѣ комисии вѣдѣ ги прѣскачате?) Подиръ другитѣ работи.

Който приема прѣдложението на г. Министъръ-Прѣседателя, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 7 ч. и 5 м.)

Прѣседателъ: **Д. Цанковъ.**

Подпрѣседатели: { **А. Франгя.**
Д-ръ А. Ходжевъ.

Секретаръ: **П. Шоповъ.**

Началникъ на Стенографическото бюро: **Т. Гълъбовъ.**